

L. IV. - 1960
ŠTEV. 3



MAREC

MLADIKA

MLADIKA

1960

Štev. 3

IZHAJA VSAK MESEČ
RAZEN V JULIJU IN AVGUSTU

Uredil

JOŽE PETERLIN

VSEBINA

Ivan Teuerschuh: Našim materam za god	21
Ladi Vodopivec: Oj Doberdob, slovenskih fantov grob	22
Vlasta Polojac: Istrski motiv	23
Marij Maver: Charleyeva tetka	23
Jože Pirjevec: Dih pomladi	24
P.: Neizpeta pesem	25
Jože Peterlin: Kreftov ustavljeni korak	25
Mirko Javornik: Mednarodni knjižni sejem	26
M. Š.: Zimska olimpiada v Squaw Valley	27
Kollwitz Salvatore: Spomladanski sen	28
Glavko Turk: Predstave v gledališču Verdi	28
Drago Stoka: Teatro Nuovo	29
Nataša Kalanova: Vzgoja otrok do petega leta	30
»Feštin«	30
Viljem Žerjal: Družina	31
M. Š.: Film	32
P.: Spacalove dekoracije	32
France Gorše: Ameriško pismo	33
Saša Rudolf: Celica smrti 2455	34
Peter Urbanc: Kratek izlet na bližnji vzhod	36
Radio	38
Miranda Zafred: Pisatelj in scenarist	40

Slika na naslovni strani: Mati, (kip Zdenka Kalina, enega največjih slovenskih kiparjev)

Revijo izdaja in urejuje uredniški odbor. Uredništvo in uprava: Trst, via Trento 2 — Gorica, Riva Piazzutta 18

Odgovorni urednik: Dušan Jakomin

Registrirana na sodišču v Trstu št. 193

Naslovno stran opremil ing. Fr. Piščanc

Poštni čekovni račun št. 11-975

Tiskala tiskarna »Graphis«, Trst, ulica Sv. Franciška 20 — Telefon 29-477

Pisma

MLADIKI

ZAMOLČANA KNJIGA

Menda je izšla že pred dvema mesecema v Trstu knjiga Franca Jeze »Nova tlaka slovenskega naroda«. Do zdaj sem bral poročilo o tem le v Mladiki, nekaj pa je poročal še neki tednik, kar pa ni bila kritika, ampak le neko sentimentalno izražanje čustev do Srbov. Oprostite, da se obračam na Vas s tem pismom z vprašanjem: kako to, da je ta nova knjiga zamolčana? Veste, meni se zdi to čudno zato, ker vendar naši časopisi na Tržaškem tako rekoč razkričijo že vsako jajce, ki ga kura znese. Radio, dnevnik, tedniki . . . Proglašajo »pesnike«, častijo »romanopisce«, »dramatike«, govore o vsaki razstavi, o »koncertih« obetajočih talentov in podobno. Slišimo intervjuje z njimi na radiu, beremo o njih. O tej knjigi pa nič. Veste, jaz sem to delo prebral. Pazljivo prebral. Lahko bi rekel samo: zdaj so na vrsti drugi, da povedo, kaj ni res in kje se je pisec zmotil. Naj to objavijo. In kdo med nami, ki bi je v njem slovensko srce, more ob teh dejstvih zamahniti z roko in se pomilovalno nasmehniti ter iti dalje? Ta študija je prva te vrste o Sloveniji in Slovencih. Vem, da mnogo govore o njej tudi v Sloveniji tisti, ki slovensko čutijo. Knjiga ni samo politično vprašanje in zato tudi komunisti poudarjajo, da se, čeprav komunisti, kot **Slovenci** upirajo tej novi tlaki. Zakaj tedaj tu ne pišemo o knjigi, ko živimo v demokraciji? Ali smo tako piškavi, da se bojimo strahov, kjer jih ni?

Robert Sila, Trst

Gospod Sila, priznati moramo, da se tudi nam zdi čudno, da tako dolgo kulturna javnost v Trstu javno ne registrira knjige. Kolikor nam je znano, je napovedal poleg tega, kar ste omenili, menda »Katoliški glas« poročilo. Pač pa je slišati zelo veliko zasebnih razpravljanj o problemih, ki jih je Jeza nanizal. Kolikor smo mogli zvedeti, tudi ljudje zelo knjigo kupujejo — morda prav zaradi tega, ker se jim zdi ta molk sumljiv. Prepričani smo, da v uredništvih primerjajo in kontrolirajo številke, da bodo potem objavili lahko izčrpana poročila.

POVABLJENCI

Moja hčerka hoče na vsak način povabiti svoje sošolke in prijateljice. Ne morem ji dopovedati, da naše stanovanje ni primerno. Imamo staro

mamo, ki ne prenese razbijanja in vpitja. Razen tega stanujejo pod nami ljudje, ki so se že večkrat pritožili, če smo bili preglasni. Naša je bila seveda večkrat povabljen in se ji zato zdi, da ni posebno lepo, če hodi samo k drugim, ona pa ne pogosti nikogar. Ne vem, kaj naj naredim. Ali je res tako nujno potrebno, da so ti »feštini«? Saj ko smo bili mi mladi, vsega tega ni bilo.

V. M.

Draga gospa, nekaj odgovora na svoje vprašanje boste dobili v članku »Feštin« na strani 30 Mladike, za katerega smo naprosili neko mater prav na podlagi Vašega pisma. Mislimo, da res niste dolžni tolikih žrtev kot jih hčerka zahteva. Nekoliko bi se dalo od pomoči morda prav tako, da bi prispevala k skupnim stroškom za kak tak »feštin« tudi Vaša hčerka in potem ne bo imela neprijetnega občutka, da mora tudi sama vabiti na svoj dom. Če pa se ji zdi, da to ne zadostuje, naj se pa morda tudi ona kdaj odreče vabilom. Naj se lepo zahvali in naj gre le tedaj, kadar ve, da je res dobrodošla in da tisti, ki jo je vabil, ne čaka, da se bo revanžirala. Vendar, gospa, ko hčerko pustite, zanimajte se, da bo tam tudi vse prav in dostojno.

P. S. Pisali smo »feštin«, ker ta izraz uporabljajo vseprek. Uvedimo pa rajši slovenski izraz, morda »zakuska«!

— • —

Popravi: Članek »Umrli je kardinal dr. A. Stepinac« v zadnji številki je napisal N. Lasič; med vsebino se je vrnila napaka.

Za dobro voljo

Prijatelj sreča prijatelja, ki je nekoliko gluhi.

»Dober dan, Karel! Zelo me je zadelo, ko sem zvedel o smrti tvojega strica.«

»Kaj? Kaj si rekel?« je vprašal gluhi.

»Zelo mi je žal, da ti je umrl stric.« je zaklical oni.

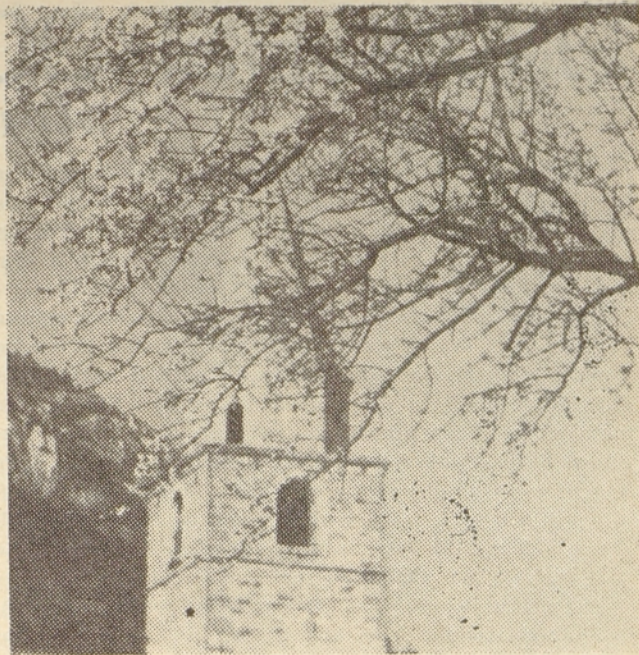
»Bi lahko ponovil, kar si rekel? Nisem dobro slišal.«

»Žal mi je, ker sem slišal, da so včeraj pokopali tvojega strica.« je še močneje zaklical prijatelj.

»Seveda, morali so to storiti,« je zdaj razumel gluhi. »Bil je mrtev!«

Posamezna številka Mladike stane 100 lir, po pošti 120 lir. Celoletna naročnina (10 števil) 1000 (1200) lir. Naročnina za ves letnik v Ameriki stane 3 dol. Naročnina za ves letnik v Avstraliji 2 funta.

NAŠIM MATERAM ZA GOD



Človek res ne ve, kako bi se zahvalil, kako bi voščil našim materam, ki godujejo na praznik Marijinega Oznanjenja. Marsikdo izmed nas odraslih želi, da bi mogel osebno voščiti svoji materi, da bi še enkrat videl tisti iskreni, prisrčni smehljaj in dejal s Cankarjem: »V smehljaju materinem je bilo kakor sladek počitek po dolgi, dolgi poti, kakor bogato plačilo za ves strašni, do zadnjega hipa nepripoznani in nepoplačeni trud, kakor tisočkratno povračilo za neizmerno trpljenje. Vsa blagost in čistost, neoskrunjena od grenkih dni, od prečutih noči, od skrbi in bridkosti, se je razodevala na mrtvih ustnicah.«

Prav gotovo je vsak otrok navezan na svojo mater, rad jo ima in jo pogreša, če jo mora za nekaj časa zapustiti. Saj se brez nje počuti kot nebogljjen zapuščenček. Vendar ne verjamem, da otrok čuti spoštovanje do matere za vse tisto obsežno in nehvaležno delo, ki ga mora opravljati. V njegovih očeh je to čisto ob sebi razumljiv naravni proces, kot je n. pr. rast žita na polju ali kaj podobnega. Če n. pr. mati zaradi očetove brezposelnosti ali drugih neugodnih družinskih neprilik ne more nuditi otroku vsega tega, kar od nje pričakuje, je nejevoljen, užaljen in se čuti prikrajšanega. Ne pomisli pa na to, koliko trpi mati, ker mu ne more nuditi vseh tistih dobrin, ki jih otrok pričakuje od nje.

Tudi očetovo delo se zdi otroku nekaj najbolj razumljivega na svetu, pa čeprav je še tako naporno in nevarno. Kaj briga otroka, če oče-težak od jutra do večera prenaša tovore ali če je oče-železničar po 12 ali 15 ur na poti ob slabi in mrzli hrani. To je njegova dolžnost, da služi denar, da mu bo kupil šolske potrebščine ali novo obleko, kako ga bo zazlúžil, kako se bo mučil?

Ponekod pa očetov zaslužek sploh ne zadostuje za dostojno preživljanje družine. Tedaj mora prijeti za kakršno koli delo tudi mati, pa čeprav ima doma dva, tri ali še več otrok. Kdo more izmeriti skrbi, težave in napore take matere, ki opravlja dvojno delo? Najmanj lastni otrok, ki zaradi napačne ali pomanjkljive vzgoje ne more ali tudi noče doumeti tiste velike materine gonilne sile, ki se imenuje ljubezen. Iz ljubezni pa izhaja požrtvovalnost, brez katere ni tiste ozke povezanosti, prisrčnosti in iskrenosti, ki bi morala vladati v sleherni družinski skupnosti.

Vsaj enkrat na leto se z iskreno in hvaležno mislijo ustavimo ob njeni nesebični ljubezni, bolečini in trpljenju. Prisluhnimo utripom njenega ljubečega srca in čistejši in boljši bomo.

IVAN TEUERSCHUH

OJ DOBERDOB,

slovenskih fantov grob...

LADI VODOPIVEC

Kolikokrat smo slišali ali pa peli to čudovito pesem o usodi naših očetov pred vratmi Trsta. A nas je vse premalo prevzela, če nismo sami stopili kdaj tja, kjer so nekoč kravali naši ljudje. To sem si sam tolikokrat očital. A zdaj sem se odločil: dogovorila sva se z Lovrečičem in šla.

Lepo sončno jutro je bilo, ko sva potrkala na župnijska vrata. Najprej sva se seveda oglasila pri župniku g. Breclju v upanju, da bi nam kaj zanimivega povedal o ljudeh, s katerimi že nekaj let deli vsakdanje življenje. Toda žal, za obisk nisva izbrala primerne trenutke, kajti gospod Breclj se je prav takrat v največji naglici odpravil v šolo, kjer so ga čakali otroci za uro verouka. Komaj naju je utegnil pozdraviti in že je na svojem kolesu odbrzel v smer šolskega poslopja. Od daleč nama je še zaklical: »Povprašajte po Kovačevih, oni vam bodo znali kaj povedati!«

Se enkrat sva mu pomahala v pozdrav, potem pa po vasi.

Na vsaki strani ceste, ki pelje skoz vas, se vrstijo lepi domovi s krasnimi portali in velikimi dvorišči, tako da vse skupaj daje vtis prave tipične slovenske kraške vasi. Le tu pa tam morda opaziš v načinu zidanja bližnji furlanski vpliv. To pa gotovo ne zmanjša privlačnosti kraja, temveč ga še poveča, ker v njem gledaš vas, ki stoji na meji med slovenskim Krasom in italijansko furlansko nižino, na meji

kjer se srečata dve različni misljenji, dve različni kulturi, dve različni narodnosti.

Sredi vasi se dviga lepa ponosna cerkev, s krasnim zvonikom, katerega popotnik zagleda že oddaleč, ko hiš sploh še ne opazi.

Nasproti cerkve vodi pot na majhno, z nizkim zidom obdano pokopališče. Belina grobov se jasno odraža od temno rdeče prsti. Tu lahko odkriješ prvi dokaz slovenstva teh krajev: kamorkoli pogledaš, tam stoji slovenski priimek: Lakovič, Lavrenčič, Jelen, Marušič, Rebula...

S prijateljem stopiva zopet na cesto in se odpraviva proti hiši, ki so jo nam malo prej prijazno označili za Kovačevo.

Odmakneva vrata in stopiva na prostorno dvorišče, kjer se na novo sezidano gnojšče kar sveti pod toplim opoldanskim soncem. Stopiva k hišnim vratom in potrkava. Odpre nama prijazna ženica, ki ne more prikriti začudenja, ko naju zagleda. Takoj se predstaviva in poveva za vzrok najinega obiska. Tako, led je prebit. Gospa pokliče še moža in vsi štirje sedemo k lepo pogrnjeni mizi. Ob odlični domači kapljici se kmalu razvije zelo lep in zanimiv pogovor.

Družina Lakovič, to je pravi priimek Kovačevih, živi v Doberdobu že od vseh začetkov, na veliki kmetiji, kjer pridelajo vsega malo: od pšenice do sladkorne pese, od koruze do močnega kraškega vina.

Enajst članov šteje Lakovičeva družina od katerih so sedaj nekateri že poročeni, drugi še vedno pomagajo na domu ali pa hodijo v Tržič kjer delajo v ladjedelnicah.

Gospod Lakovič pravi, da so se razmere v vasi zelo spremenile od njegovih časov do danes. Zdaj namreč že skoraj vsi kmetje delajo na poljih s stroji. Motorji so izpodrinili živino in vsaka mlada moč išče raje zaslužka v tovarni. Redki so tisti sinovi, ki ostanejo na svojih domovih, da nadaljujejo poklic svojih očetov.

Tudi gospa zna marsikaj povedati o življenju v Doberdobu pred leti. Posebno se ji toži po sviloprejkah, katere je pazljivo gojila mnogo let nepretrgoma in za katere je tudi dobila nagrado od občinskih oblasti. Tudi ta posel, pravi gospa, je šel v pozabo ker dandanes ne nese več, pa čeprav so ga pred leti gojili skoraj vsi v vasi in je bil eden od glavnih virov zaslužka.

Doberdob, ki je bil med prvo svetovno vojno popolnoma porušen, šteje danes tisoč prebivalcev in sto trideset hišnih števil. Ima svojo slovensko šolo, kamor zahajajo celo otroci redkih italijanskih staršev, ki živijo v vasi.

Tudi prosvetno delo je precej razgibano, saj delujeta kar dva pevska zbora in dramska skupina. V farni dvorani stalno nastopata cerkveni pevski zbor in pa dramska skupina pod vodstvom g. Breclja.

Od gospoda Lakoviča sva tisti dan izvedela še mnogo njegovih osebnih stvari. Pravil nam je, kako je bil mornar pri avstrijski mornarici v Pulju, kako je kot mornar prišel celo do Koreje, kako si je v vojni prislužil zaslužni križec. Z žalostjo v srcu se oba danes spominjata, kako sta morala leta 1918 bežati iz rojstne vasi v notranjost. Spominjata se, kako sta morala zapustiti dom, in ko sta se vrnila ni niti en kamen stal več na svojem mestu, vse je bilo porušeno in razdejano. Začeti sta morala vse od kraja. Toda kljub delu na domu je Andrej Kovačev še vedno našel čas, da je lahko pomagal pri gradnji novega zvonika leta 1925.



Ozremo se na cerkev in na polja za njo. Mnogokje so še jar-ki, marsikaj še priča o veliki vojni, ki je imela pred več kot 40. leti prav tu svojo fronto. Zamislimo se trenutek v grobove tolikih slovenskih fantov... Zdaj raste iz tiste davne smrti novo življenje in novi čas, ki bo moral biti boljši. Tudi Lakovičeva verujeta vanj.

ISTRSKI MOTIV

VLASTA POLOJAC

Legel je na travo in se zastrmel v dolino pod seboj. Trava je bila rumena, ožgana od sonca in bodla ga je skozi zakrpane hlače in v bose noge; a ni se zmenil za to. Bil je že navajen. Do njega je nerazločno prihajalo šumenje vode, ki je tekla po bližnji skalnati gori. Svojo pot si je bila namreč utrla pod skalami in na dan je pronical le skromni potoček, ki je v času suše izginil. Marsikdo se je bil vprašal, kam se je izgubila ostala voda. Nekateri radovedneži so se celo spustili skozi špranje, od koder se je čulo bobnenje vode in je vel hladen zrak padajočega slapa, a od tam se ni nihče vrnil.

Anton je večkrat premišljeval o tej vodi. Ponavljal si je, kar je slišal od očeta: da ne bi več trpel suše poleti, če bi izrabili vodo, ki teče po skali. Polja, čeprav jih ni bilo mnogo, bi bogateje obrodila. Sam pri sebi je trdno sklenil, da bo nekoč sam uresničil vse to in še kaj več. Popravil bo kolovoz, ki je vodil do vasi tako, da bodo lahko tudi tod vozili avtomobili, ki so do takrat brneli samo po cesti, ki je vodila mimo Boljuna. Da pa uresniči vse to, je bilo treba, da gre v svet. Odšel bo v čudežni del sveta, ki mu pravijo tujina in od koder se vsi ljudje vrnejo neizmerno bogati.

Da, treba je bilo v svet. Pogledal je rojstno vasico. Ležala je na robu planjave, vsa skromna s svojimi na redko posejanimi hišami, z neprepleskano, že skoraj stoletno cerkvico in z majhnim, nekoliko oddaljenim pokopališčem. Hiše, zgrajene iz trdega kamna in neprepleskane, razen Antonovega doma, so bile počrnele od saj in so se zdele zapuščen kup nesreče. Povsod je vladala tišina, le tu pa tam jo je pretrgal glas piščali ali lajanje psa. Nekaj ljudi je naglo in neslišno delalo na polju, pastirji pa so pasli po pobočju hribov svoje revne črede. Nedaleč od Antona je sedel pod drevesom pastir, sosedov Joso, in glasovi njegove piščali so se žalostno zajedali v dolino.

Nenadoma je zagrmelo: mimo Učke so se valili težki oblaki in prinašali s sabo upanje na dež in strah pred točo. Anton se je obrnil proti dolini, ki se je odpirala pred njim: proti najrodovitnejšemu delu Istre, ki je tiho ležala s svojimi mehкими hribi, ki so bili tu in tam zasajeni s trtami in so se vrstili drug za drugim, dokler ni na obzorju ostala samo modra lisa: morje.

Zagrmelo je vnovič. Anton je vstal in se zagledal v grozeče nebo. Opazil je še, kako so pastirji priganjali črede, da bi bili čimprej na varnem. Prenehal je otožni glas piščali, tudi Joso je strmел v nebo. Njegova živina se ni več pasla, ampak je dvignila glavo. Ozračje je bilo nape-to, polno pričakovanja. Antonu so polzele debele kaplje potu po obrazu, padale na srajco in puščale za sabo črno sled. Nekaj ga je pčilo v boso nogo, a ni se zmenil za to. Čakal je. Nenadoma se je zabliskalo: treščilo je čisto blizu njega tako, da je od groze okamenel. Rad bi bil tekel, in se ustavil šele v vasi. Tedaj je treščilo znova. Slišal je presunljivo: »Jezus po...!« Pogledal je: drevo je gorelo in veliki zublji so švigali proti nebu. Josa pa ni bilo nikjer. Poklical ga je, a v odgovor je slišal samo praske-tanje ognja. »Bože, Bože moj!« je vzkliknil in stekel proti vasi, za njim pa so jo ubrale ovce. Tekel je, se ranil v bose noge, toda ni se ustavil. Medtem pa je dež neusmiljeno lil po njem: bil je moker in poten od teka.

Šele ko je prišel v vas, se je onemogel ustavil in se ozrl proti drevesu: zaradi dežja je plamen že pojemal. Čez nekaj časa je bilo samo še požgano deblo priča Josovega konca.

Zavil je po cesti za Lanišče. Ni se mu mudilo, hodil je počasi in užival sonce jesenskega popoldneva. Mimo njega sta šla z lenobnim korakom dva delavca. Sestra mu je bila zjutraj povedala, da delajo Bosanci na železniški progi.

Sedaj se je začela pot, ki jo je bil tolikokrat prehodil. Klanec se je vil mimo hribočkov peska do pokopališča. Nasmehnil se je: kolikokrat se je drsal po tem pesku in se vračal domov z raztrganimi hlačami!



Ladi Vodopivec kot Charleyeva tetka

"Charleyeva tetka"

Slovenski oder se je na pustno nedeljo popoldne predstavil tržaškemu občinstvu z Brandovo veseligrro »Charleyeva tetka«. Komediya, ki je napisana kot nalašč za pustni čas — saj igra naslovno vlogo Charleyeve tetke v žensko preoblečen moški — je kljub lepemu vremenu in popoldanski uri privabila v Avditorij izredno lepo število občinstva.

Studenta Jack Chesney in Charley Wikeham (Glavko Turk in Drago Štoka) pričakujeta Charleyevo tetko iz Brazilije. Za to priložnost povabita k sebi dekleti Anny in Kitty (Mirka Lavrenčič in Marija Offizia). Ko pa je že vse pripravljeno za sprejem, pošlje teta sporočilo, da je svoj prihod odložila za nekaj dni. Povabljeni mladenki bosta vsak čas tu. Fanta bi ju rada zadržala, a kako? S kakšno pretvezo? — Iz zadrege ju reši prijatelj Lord Francourt Babberly (Ladi Vodopivec), ki si v sosedni sobi meri žensko obleko za neko študentovsko predstavo. Njega prisilita, da v ženski obleki igra pred dekletoma Charleyeva tetko. Tedaj pa pride do pazleta: dijaka Jacka obišče namreč njegov oče (Angel Prašelj), ki se zaljubi v lažno Charleyevo tetko. Ko pa pride še strogi mister Spittique (Jurij Slama), da bi odvedel domov obe dekleti, zamami tudi njega bogastvo Charleyeve tetke ter ji začne še on dvoriti. Položaj se še bolj zaplete, ko pride nepričakovano na obisk resnična Charleyeva teta donna Lucija D'Alvadorez (Marinka Theuerschuh). Končno pa se vse srečno konča in celo lažna Charleyeva tetka pride na svoj račun, ko v spremstvu donne Lucije D'Alvadorez spozna svoje dek-le Elo (Lida Debelli).

Vsa zgradba komedije sloni torej na liku lažne Charleyeve tetke. Ladi Vodopivec je podal to vlogo s humorjem in veliko

sproščenostjo. Ustvaril je vrsto zelo posrečenih komičnih prizorov ob dekletih in ob dvorjenju starih dveh gospodov. Zelo v dobro mu lahko štejemo to, da ni zašel v pretiravanje, v kar bi ga prav lahko zavedla sama na sebi zelo hvaležna vloga. Občinstvo ga je večkrat nagradilo s plaskanjem.

Nepozaben lik je ustvaril tudi Jurij Slama v vlogi strogega Mr. Spittiquea. Kdo bi mogel pozabiti njegove dirke čez oder za »bogato« Charleyevo tetko. Slama je igralec, kar je dokazal v docela zgrajenem karakternem liku, ki je živel od začetka predstave do končnega nastopa.

Simpatična sta bila Drago Štoka in Glavko Turk kot študenta. Njuna igra je bila naravna in sigurna. Neprisiljeno kretanje po odru je poživljalo prizore.

Zelo dobro so rešili svoje vloge še Angel Prašelj kot oče, ki je ustvaril finega častnika, nekoliko starejšega, vendar iznajdljivega v dvorjenju. Marinka Teuerschuh kot donna Lucija D'Alvadorez je morda najdosledneje živela svojo vlogo in ji dala značilni karakterni timber. Anica Pertot kot sobarica Mary je naravna in odrezava, a dobra, čeprav kratka podoba.

Ostale ženske vloge so bile precej nehvaležne in je bilo težko iz njih ustvariti prepričljive odrske postave. Marija Oficija se je vsekakor najbolj znašla na odru, videti je bilo, da je že večkrat nastopala. A tudi ostali dve sta podali ljubki podobi, motila je le pretiha, nekam plaha govorica. Strežnika Brasseta je igral dobro Danilo Lovrečič, čeprav bi si ga želeli mestoma še bolj prebrisanega.

Ce upoštevamo, da so igralci po večini mladi in da so nekateri med njimi še pri svojih prvih nastopih, je treba priznati, da je bila predstava precej več kot navaden nastop nepoklicnega ansambla.

Tokrat nas je presenetila tudi okusna scena, zaradi katere so predstave Slovenskega odra nekdanj morda še najbolj trpele.

Pri lepo uspeli in zabavni predstavi je motilo včasih pretiho govorjenje nastopajočih, oziroma neakustičnost dvorane.

Igro je zelo dobro zrežiral profesor Jože Peterlin. Vsi, ki so pripravili to izredno prijetno prireditev, so bili nagrajeni z dolgimi in burnimi aplavzi.

Na deskah Slovenskega odra bi radi videli še kako novo delo. Zeleli bi si predvsem igre, v kateri bi spoznali današnjega človeka in njegove pereče probleme.

Marij Maver



Nekdo ga je dohitel s hitrimi koraki in pozdravil: »Dobar večer!« Ozrl se je in zagledal suho ženico, vso oblečeno v črno, kot je bila tu navada za poročene ženske, s črno ruto na glavi, ki ji je skoraj popolnoma pokrivala čelo. V prvem trenutku je ni prepoznal, nato pa se mu je začel obujati spomin. Tudi ženica ga je pozorno gledala, nenadoma pa so se ji zasvetile oči in zmagoslavno je vprašala: »Ali niste Buličev?« (Tako so namreč imenovali njegovo družino).

Presenečen je vzkliknil: »Pepa Frkova« in ji pomolil roko.

»Ja, seveda, ti si Buličev Anton! Kdo bi te bil še spoznal, dušica draga, tako si zrasel, pa tudi gosposki si postal. Skoraj štirinajst let te nisem več videla, seveda, odkar je...« Da, mnogo časa je preteklo in on se je spremenil. Postal je gospod in tu pa tam so se že prikazali beli lasje. Pepa Frkova pa se ni bila nič spremenila. »Čez sedemdeset let bo imela«, je pomislil, »pa je še vedno taka kot pred dvajsetimi leti«. Lica so ji bila zdrava s temno rdečimi žilicami. Anton je takoj spoznal, da se je vračala iz Opatije, med potjo pa je stopila nekoliko v gostilno, da bi si pogrela stare kosti, kot je delala leta in leta. Sedaj so ji bile oči rdeče obrobljene in to je bil edini znak njenega obiska, zakaj stopala je trdno. Zvedel je, da se je še vedno preživljala na isti način: nosila je vsak dan jajca in druge stvari prodajat v Opatijo.

»A šta, dušica draga,« je odgovorila na njegovo vprašanje, kako se ima, »životarimo. Hvala Bogu je još dobrih ljudi in ti mi pomagajo. Sedaj grem k naši Mariji: nesem ji stvar, ki sem jo zanjo kupila v Opatiji. A ti, greš gor?« Pokazala je na pokopališče in ne da bi čakala odgovora, nadaljevala: »Vedno molim za njune dušice. Bila sta tako dobra! Ko sem prišla v hišo, je bilo zame vedno kaj pripravljeno: skodelica kave ali kozarec vina. Bog jima poplačaj! A tudi jaz sem ju imela tako rada...« Solze, ki so se vile Pepi po obrazu, so pretrgale njeno govorjenje. Antonu se je starka zasmilila, čeprav je vedel, da ima alkohol velik delež pri tem izbruhu ljubezni.

Medtem sta prišla do Gorenje vasi in se poslovila. Pepa je zavila k Mariji, Anton pa je nadaljeval svojo pot proti pokopališču.

Cudno tiho je bilo vse naokoli. Ko je odprl vrata pokopališča, so zaškripala, takoj nato pa je vse utonilo v prejšnji mir. Šel je mimo cerkvice, ki jo je bil dal zgraditi Antonov stric in ki je sedaj kazala vse znake propada. Globoke razpoke so pretile, da se cerkvice nekega dne sesuje.

Šel je mimo zapuščenih grobov do groba svojih staršev, nad katerim je v sapici šumela cipresa. Na nagrobnem kamnu je pisalo še v italijanščini: edini znak preteklosti.

JOŽE PIRJEVEC

Dih pomladi

Pomladni zrak
prinaša s sabo
znane mi glasove,
ščebetanje ptice,
ki že pripravlja
se na srečne dneve
in petelinov klice
ženitovanjske.
Nekdo si drva seka,
a pridna gospodinja
stepta že preproge.
Jaz srečen sem
zapustil svoje knjige
in k oknu pohitel,
da se napijem
večnega življenja,
ki ga je zrak tu pred menoj razpel...

P...c

Neizpeta pesem

Pela sem,
igrala sem se z melodijo,
igrala se z besedo,
dokler sem zrla tvoj obraz.

Pojem...
Žalostna je moja pesem
kot jesen,
ki umira.

Pela bom
in vedno bo enaka moja pesem.
Tvoja je,
o tebi poje
in le zate bom
do groba pela
pesem neizpeto.

Ostal je nekaj časa zamišljen, nato pa sedel na pokopališki zidek. Od tu je užival ves razgled nad južnim delom Istre, kot ga je bil videl že večkrat. A še nikoli se mu ni zdela njegova, mila Istra tako čudovita kot v žarkih zahajajočega sonca, ko je zaradi rumenega in rdečega listja bila podobna sliki, ki jo je v živih barvah izdelal slikar.

V sredini doline, ki se mu je odpirala v razgled, je na vrhu hriba zagledal obzidano vas: Boljun, nekdanje središče te doline. Iznad starih sivih hiš se je dvigala ruševina gradu, spomenik minule slave. Naravnost pred njim pa se je dvigala Učka: vrh se ji je razločno bočil v nebo. Nikogar ni opazil na cesti, ki se je vila po Učki do sedla in raztresene hišice so žalostno samevale po njenih pobočjih.

Na levi strani pa je, čeprav je ni videl, vedel, da leži na robu planjave njegova rojstna vasica. Predstavljal si jo je takšno, kakršno je bil zapustil pred leti, čeprav je vedel, da se je marsikaj spremenilo. Prav zaradi tega ni hotel iti tja. Ni hotel videti počrnelih ostankov zidov hiše, kjer se je rodil in so jo bili Nemci zažgali. Povedali so mu, da ima sedaj vas tudi električno luč in nov vodovod in da so popravili šolo. Ko pa se je pozanimal za vodo, ki je šumela v skali, je zvedel, da niso izrabili tiste moči. »Voda in pot, ki je še sedaj nepopravljena, pričakujeta še vedno mene,« je žalostno pomislil.

Rezek žvižg se je pognal proti nebu in pretrgal tišino: vlak je prisopihal iz predora in je vozil sedaj mimo Vranje. Anton ga je opazoval, dokler se ni ustavil na postaji. Nato se je zopet obrnil v prejšnjo smer.

»Svaki kamen pjesmom je opojen,

svaka njiva cvijetak mi zakriva,«

je zavzdihnil in začutil pri tem nekaj toplega pri srcu. Ah, kam so šli brezskrbni dnevi mladosti, kje se skriva nekdanja sreča? Zakaj ni ostal vedno tu, morda bi bil podaljšal rok, ko človek ediničrat okusi srečo, pravo srečo. Tako pa...! Taval je po svetu v nenehnem iskanju, v večnem nemiru. Oh, zakaj se ni prej vrnil domov v ta mir, v to tišino, kajti sedaj je bilo prepozno, to je vedel. Bilo je nemogoče priklicati si v srce nekdanje ideale, ko so že zdavnaj izginili, nemogoče je bilo upati v sanje, ko jih ni več sanjal. »Zavidam vam mir, ki ga imate, zavidam vam spanje, zavidam vam domačo zemljo, v kateri ležite!« je zamrmral proti grobu staršev.

Vstal je. Mimo pokopališča je pridrdral voz: peljal je zadnja debla s Planika na postajo. Anton je ostal še trenutek zazrt v dolino, zato da bi si dobro vtisnil v srce svojo milo Istro, nato pa odšel mimo grobov in cerkvice do pokopaliških vrat. Iz dna srca pa se mu je izvil stok in zamrmral je:

»Sve je time sada utonilo,
ostala je samo uspomena.«

In bil je srečen, da so vsaj spomini ostali čisti, nedotaknjeni.

KREFTOV

ustauljeni korak

(Balada o poročniku in Marjutki)

Slovensko poklicno gledališče v Trstu je uvrstilo med svoj letošnji spored tudi Kreftovo »Balado o poročniku in Marjutki«. Premiero je pripravil s svojo odlično, pretehtano in domiselno režijo Jože Babič, odgovorni vlogi pa sta zelo dobro odigrala Mira Sardočeva in Stane Starešinič.

Balada je zelo zanimivo delo, ki zajema snov sicer iz dobe revolucije, obravnava tedaj snov, ki si je občinstvo v splošnem ne želi. A zanima bolj kulturno javnost. Balada sicer ni izrazito Kreftovo delo, ampak ga je obdelal po ruskem izvirniku in je tudi po snovi rusko. Vendar ga je Krefť svojsko in značilno priredil. Pomembno za slovensko literarno in umetnostno bodočnost je tudi, da je moglo tako zamišljeno in napisano delo na oder že v Sloveniji. V čem je ta značilnost?

Kratka vsebina je tale: Dva človeka sta se po čudnem naključju rešila iz viharja na otok. Fant in dekle. Bojevala sta se v sovražnih si vojaških taborih: ona je komunistični borec, on je pripadal ruski vojski belih. Bila sta se drug proti drugemu. Oba iz notranjega prepričanja. Potem so imeli rdeči več sreče in so pobili nasprotnike in zajeli poročnika. Srečno se je rešil z Marjutko, on neoborožen, ona s puško. Zdaj sta na otoku sama. V obeh je še nekdanje prepričanje in ideal, toda zdaj se borita z naravo za življenski obstanek. Zdaj pa zdaj izbruhne to prepričanje na dan v ostrih prepirih, vendar kljub temu vzplamti med njima ljubezen. Ko naj bi ju rešili s tega otoka poročnikovi somišljeniki, Marjutka ustrelí svojega ljubljence, ker ji tako ukazuje njen politični evangelij: ideološko sovraštvo do političnega nasprotnika mora zamoriti človeško ljubezen. Zajoče sicer nad mrtvim fantom, potem pa hitro nameri puško proti vojakom, ki se bližajo, toda zadene tudi njo krogla.

Dramski zasnitek o Poročniku in Marjutki je verjetno nastal tedaj, ko je bila povezava med Jugoslavijo in Sovjetsko zvezo še trdna, ker pravi nekje Krefť, da je nosil tako odroso balado v sebi več kot desetletje. Vendar se zdi, da se je humanosti Bratka Krefť tisti način reševanja problematike, kot jo je zahtevala Moskva tudi v literaturi, le upiral. V času zapovedanega črnoelega slikanja bi bil gotovo tak pogovor ali celo ljubezen nedovoljena in nemogoča. Snov je zorela dalje. In tako vidimo v Krefťovi Baladi velik napredek v objektivnem presojanju tistih strahotnih dni, ko se je res svet razklal na dvoje in je bilo medsebojno obračunavanje med ljudmi tako kruto in krvavo.

Do zadnjega obračuna je dr. Krefť človek, ki vrta po človeški notranjosti in skuša človeško reševati nasprotja in sožitje med ljudmi, skuša graditi mostove med nasprotujočimi se svetovi. Gradi mostove, čeprav mora biti zanj poročnik razvajenček, ki je prišel med vojake iz toplega materinega naročja, mora biti bogataš, buržu, mora biti strahopeten in podobno. Marjutka pa je ribičeva hči, je pogumna, hrabra, dosledna, poročnik je njen jetnik in se mora tresti pred njo. V vsem tem je precej ostankov črnoelega poudarka, saj

(Dalje str. 28)

Mednarodni knjižni sejem

Zahodna Nemčija se utaplja v delu, blaginji in kulturi.

To je prevladujoči občutek, ki se človeku sili sam po sebi, če pride prvič po vojni v eno izmed tistih petih ali šestih središč te dežele, ki so podedovale del vloge, katero je pred vojno v vsem igral Berlin kot vsenemška prestolnica. In nič mu tega občutka, zlasti kar zadeva kulturo, ne stopnjuje tako kakor obisk Frankfurta v tistih šestih dneh, ko tam prirejajo mednarodni knjižni sejem.

Drugi, splošnejši občutek, ki se poraja prav na tem sejmu, je občutek o nemoči. Človek tam spozna, da ne more niti po naslovih, kaj šele po vsebini, biti vsaj povrhu in približno kos vsemu, kar svetovna, ali tudi zgolj evropska knjižna industrija daje na trg samo v kratkem letu. Ta trg je ko pragozd, v katerem se ni moč zmeniti za večino drevja, ki ga sestavlja, naj bo še tako lepo in visoko. Oko in srce v njem iščeta samo še kaj tistega, kar je nenavadno, ali kar ga s tem ali onim osebno privlači in mu vzbudi utrujeno zanimanje.

Ta, po malodušju in odpovedi zaudarjajoči sklep ob začetku poročila o zadnjem mednarodnem knjižnem sejmu v Frankfurtu bo bolj razumljiv po nekaj bežnih statističnih podatkih o tej svetovni prireditvi.

Sejem je bil deveti po vrsti. Med njim in med prvim je taka razlika, kakor med Nemčijo leta 1950 in med današnjo. Razstavní prostor se je zdaj raztegnil na 14.000 kv. metrov. Na prireditvi je sodelovalo 700 nemških in 900 tujih založb, ki so poslane na ogled 70.000 najrazličnejših del v blizu pol milijona izvodov. Če računamo, da meri povprečna knjiga poplosk tri kv. centimetre, bi s temi zvezki pokrili 15.000 kv. metrov ali poldrug ha prostora; če damo vsaki knjigi štiri cm debeline, kar je v celoti prej malo ko ne, bi z njimi segli dvajset km pod nebo.

Pri tem je treba upoštevati, da so bila na sejm sprejeta le dela, ki so izšla samo lansko leto, da pa ne iz Nemčije in ne iz tujine ni bilo poslano v Frankfurt vse, kar je bilo v tem času tiskanega. Bile so v glavnem le stvari, s katerimi se je mogoče tako ali drugače postaviti po novosti vsebine, po imenih ustvarjalcev ali po opremi.

Število razstavljalcev se je od prejšnjega leta povečalo za 215, število knjig je naraslo za 10.000, držav, ki so bile zastopane na sejmu, je bilo prejšnje leto 23, zadnjič pa 31.

Knjigotrska industrija je med vodilnimi gospodarskimi vejami v Nemčiji. Njena osrednja organizacija, »Borzna zveza nemškega knjigotrštva«, izdaja lasten dnevnik z naslovom »Borzni list«. Ta je objavil za razstavo v Frankfurtu katalog, ki vsebuje samo nemške založbe in nova dela, ki so jih objavile. Katalog obsega 1.100 strani, njegov format je skoraj tolikšen, kakor format tržaških slovenskih tednikov. Kdor je hotel s sejma odnesti vse kataloge in sezname, je moral priti s kovčkom; tehtali so nekaj nad deset kilogramov.

Izračunali so, da bi človek, ki bi hotel prebrati vsa dela z zadnjega frankfurtskega knjižnega sejma, potreboval za to 75 let, a bi moral brati noč in dan. Brati noč in dan eno celo dolgo življenje, da bi se pregrizel morda skozi dve tretjini tistega, kar sta človeški duh in pero ustvarila samo v kratkem letu dni! Treba je znova poudariti, da gre pri tem samo za knjige, ne za liste, revije in vse neštete zvrsti periodičnega tiska.

Da bi se izognili propagandno-političnim in tekmovalnim poudarkom, so založbe, ki so razstavljale na sejmu, razpo-

redili po značaju in snovi, ki jima dajeta obeležje, čeprav so nekatere države le imele tudi lastne kolektivne izložbe. Sejm so razdelili na osem panog, in sicer: 1. leposlovne založbe, 2. založbe verskih del, 3. mladinske založbe, 4. znanstvena književnost, 5. umetnostne založbe, 6. založbe razne strokovne književnosti, zemljevidov, atlantov, globusov in turističnih vodnikov, 7. založbe z mešanim značajem, 8. založbe, ki izdajajo literarna dela na gramofonskih ploščah ali tako imenovano »govorjeno književnost«. Ta poslednja zvrst je letos prvič dobila mesto posebne založniške panoge, kar nakazuje njeno važnost in širjenje za bodoče.

Pri vsem neizmernem številčnem razraščanju knjižne industrije je vzbujalo pozornost dejstvo, da poudarek današnjega založništva ni več v cenenih množičnih izdajah, če oštejemo nekaj splošno znanih in uveljavljenih nemških, ameriških, angleških in katero italijansko zbirko, temveč v lepi, izbrani in na dobrem papirju tiskani knjigi, četudi je dražja. Skoraj pri vseh, razen pri založništvih iz tako imenovanih socialističnih držav, ki so se odlikovala po dolgočasju oblike, tiska, papirja in opreme, je bilo moč videti težnjo po podraževanju. To je znamenje rastoče blaginje na svetu, ob kateri hoče človek tudi v knjigi, kakor na drugih področjih uživanja, imeti vedno boljših in razkošnejših stvari. V tem je presenečala odlična povprečna kakovost opreme in zunanjosti ter veliko število dragih del in razkošnih izdaj.

Razveseljiva je bila dalje ugotovitev, da Evropa v založništvu vodi tako po količini kakor po kakovosti in zunanjem okusu. V evropskem okviru sta seveda prvi Zahodna Nemčija in Avstrija, Francija pa prednjači v umetnostnih izdajah, a se ji v tem že zelo približuje tudi Italija.

Tretje zanimivo spoznanje, ki se človeku sili ob obisku na frankfurtskem sejmu, je veliki razmah verske književnosti v Evropi, pa tudi v Združenih državah, ter težnja založništva verskih del, da bi se tudi po obliki in privlačnosti v vsem približalo svetovnemu knjigotrštvu ter tako lažje izpolnjevalo svoje poslanstvo. V tem daleč prednjačijo severni katoličani, tako v primeri s protestanti kakor v primeri s sobraty iz južnejših dežel.

Četrta stvar, ki jo je človek moral opaziti že pri bežnem ogledu, je vedno močnejše prevladovanje tako imenovane stvarne književnosti nad pesniško tvornostjo po fantaziji. Resnica nad domišljijo — to geslo bi se zdelo, da vpije iz vsaj polovice tistega, kar je bilo videti v Frankfurtu. Pri tem ne gre za znanstveno, tehnično in strokovno literaturo, temveč za dela, ki so stvarna, vsebinsko na dejstvih sloneča, a literarna po obliki. Njihova lestvica sega od poezije resničnih osebnih doživetij vseh vrst, preko lastnih življenjepisov pa do literarnega prikazovanja zgodovine, zemljepisa, znanosti in najrazličnejših odkritij; skratka knjižna zvrst, v kateri postajata poezija in domišljija samo še orodje za sprejemljivejše in zanimivejše prikazovanje resnice in stvarnosti. Razmah te panoge je morda treba pripisovati spoznanju, da ni nič tako zanimivega in fantastičnega kakor so resnica, življenje in človek. Precej pa je temu krivo tudi uplavanje ustvarjalne moči v čisti književnosti, zlasti v romanu in drami, ter izživljanju njunih tvorcev v nedostopnih, enodnevnih in nesmotrnih poskusih. Dolgočasnost in nezanimivost ubijata vse, najprej pa čisto literaturo.

O tej resnici je na frankfurtskem sejmu pričalo poleg prevladovanja stvarne književnosti še troje: splošno pona-

tiskovanje starih mojstrov, naglo prevajanje vsega, kar je kje zanimivega, pa naj bo še tako skromno, v druge jezike in pa dejstvo, da je najbolj prodajana knjiga na razstavi bil osporavani roman amerikanskega Rusa Vladimirja Nabokova »Lolita«. Naj bo to delo tako ali tako, dvojega mu ne gre odrekati: da ne bi bilo zanimivo in da ne bi bilo umetniško napisano. Če njegova zanimivost zgolj vsebinsko pogosto prestopa v pornografijo, je seveda druga stvar in je bilo samo od ustvarjalčevega čuta za mero odvisno, da bi bilo lahko drugače.

Bralce bo seveda tudi zanimalo, kako je bila na tej največji knjigotrški razstavi, na tej najpomembnejši svetovni manifestaciji knjižne tvornosti zastopana — seveda ne samostojno, temveč v neizogibnem jugoslovanskem okviru — slovenska knjiga. Besedo o tem prepustimo kar ljubljanskemu pisatelju in kritiku Herbertu Grünu, ki je v štiri-najst dnevniku »Naši razgledi« o tem pisal takole:

»Popolnoma nezadovoljivo — za nas — je bila spet zastopana Jugoslavija. Ponovilo se je, kar se je že tolikokrat zgodilo, kadar smo imeli priliko, pokazati na mednarodnih reprezentativnih razstavah reči, na kateri bi bili lahko res ponosni. Kot pred leti na Dunaju (Mednarodna gledališka razstava) ali lani v Bruslju, smo imeli tudi to pot v Frankfurtu prazno štacuno, čeprav se nam ne bi bilo treba sramovati tekmovanja z najmenitnejšimi svetovnimi založbami.

Glede mladinske literature menda sploh vodimo. Našo skromno kolektivno razstavo je priredilo Združenje jugoslovanskih založb, organizacijo pa je prepustilo založbi »Mladost« (Zagreb). Glavni očitki na rovaš naših prirediteljev so: 1. dopustili so, da so nam gostitelji dodelili skrajno neugoden prostor (neugoden v političnem in v trgovskem smislu); 2. razstava je bila taka, ko da bi Federativna ljudska republika Jugoslavija sploh ne bila mnogonacionalna država (nobene makedonske knjige, od slovenskih pa samo »Vodnik po Mariboru« — in »Ciciban« v Krklečevi prepesnitvi, t. j. v srbskem prevodu). Najdragocenejših in najreprezentativnejših jugoslovanskih izdaj — zagrebških enciklopedij — reklamno sploh nismo znali plasirati.« Herbert Grün nato našteva še razne podrobnejše tehnične pomanjkljivosti in končno ugotavlja, da so največ propagande za kulturo jugoslovanskih narodov na tem sejmu pripravile tiste tuje založbe, ki so razstavljale dela srbskega pisatelja Andriča v nemščini in francoščini.

Navzlic takim pomanjkljivostim, ki jih najbrž ni manjkalo tudi v drugih oddelkih, pa je frankfurtski sejem izprijal še tole: neizmerna založniška dejavnost, ki jo vodijo trda trgovska načela, dokazuje, da je knjiga navzlic jadikovanju predmet velike pozornosti in ljubezni pri ljudeh vseh narodov, ki ne samo vedno več berejo, temveč tudi vedno več kupujejo.

Zimska olimpiada v Squaw Valleyu

V rojstni hiši očeta norveškega smučanja Sindeja Nordheima so prižgali plamenico, ki je gorela na osmi zimski olimpiadi v Squaw Valleyu v ZDA od 18. do 28. februarja letos. Na stotine ljubiteljev zimskega športa in na desetisoče gledalcev se je zbralo v Squaw Valleyu in za deset dni pritegnilo nase pozornost vsega sveta. Celo svetovni politični in gospodarski dogodki so stopili tiste dni na drugo mesto in dali prednost dogodkom belega in ledenega športa. Tehnika XX. stoletja je povezovala dnevno vse celine in je zemlje krog postal en sam velik olimpijski avditorij.

Zimsko olimpijsko tekmovanje v Squaw Valleyu je bilo osmo in zaključuje vrsto podobnih tekem, ki so bile:

- prva leta 1924 v Chamonixu,
- druga leta 1928 v St. Moritzu,
- tretja leta 1932 v Lake Placidu,
- četrta leta 1936 v Garmisch-Partenkirchenu,
- peta leta 1948 v St. Moritzu,
- šesta leta 1952 v Oslu in
- sedma leta 1956 v Cortini d'Ampezzo.

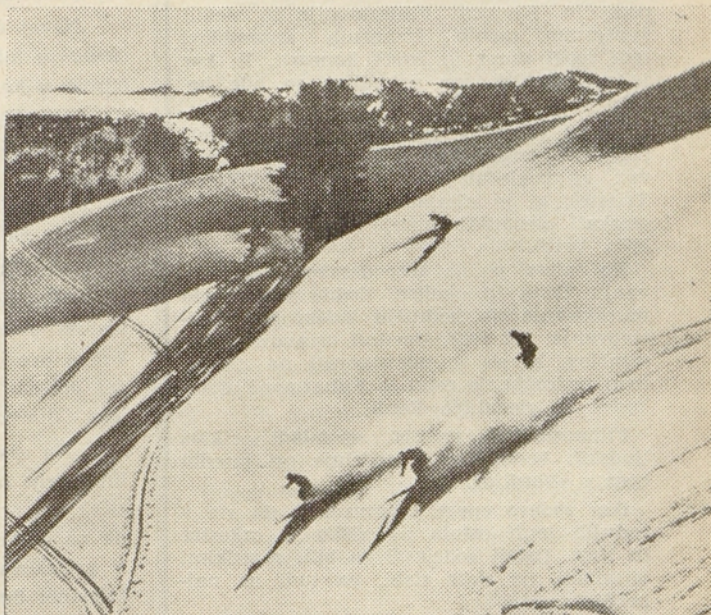
Končni uspehi so našim bralcem znani. Tu le omenimo nekaj značilnosti. Na splošno lahko rečemo, da so bile letošnje tekme v znamenju ravnotežja. Ni bilo države, ki bi se bila izredno dvignila nad druge. Sovjetska zveza si je sicer osvojila več odlikovanj, vendar pa manj kot leta 1956 v Cortini. Sovjeti so ostali nekoliko razočarani. Nad vsa pričakovanja se je pa dvignila Švedska. Najhujši poraz pa je doživela Avstrija. Avstrija je s Tony Sailerjem izgubila vse. Sailer si je pred štirimi leti v Cortini osvojil kar štiri svetinje. Avstrijska stara garda je utrpela težak poraz. Tudi Amerikanci so si s Pitou več obetali in ni bilo tistega uspeha, na katerega so računali. Švica in Francija pa sta s svojimi mladimi in veliko obetajočimi močmi lahko prav zadovoljni. Italija je računala na edino svetinjo v bobu; a te kategorije

niso uvrstili v zimski olimpijski program, ker ni bilo za ta šport v Squaw Valleyu primerne proge.

Udeleženci in vsi, ki smo dnevno le od daleč sledili po televiziji poteku iger, pa moramo priznati, da je bila organizacija odlična. Prav tako je bil začetek nad vse slovesen. Okolje v Squaw Valleyu je nudilo dnevno naravnost romantično sceno in se temu gorskemu kraju obeta še velika bodočnost.

Plamen zimske olimpiade je ohranjen pod žerjavico, ki bo znova zagorela to poletje na veliki olimpiadi v Rimu.

M. S.



bi lahko našli med poročnikovimi somišljeniki tudi mnogo delavcev in pogumnih ljudi in med Marjutkinimi zelo veliko buržujskih razvajenčkov in oportunistov. Vendar neke Kreft pravi, da sta mu bili obe osebi enako pri srcu, ko ju je oblikoval. A že da je mogel biti Kreft toliko objektivni, je to zaradi tega, ker se je slovenska književnost sprostila moskovskih klešč.

Žal le, da pisatelj razočara tik pred koncem. Potreben bi bil le še en sam pogumen korak in se odreči uboju. Moral bi bil ostati človek do konca. Balada lahko ne bi bila »balada«, ampak »Sinfonija novega življenja«, če bi šla oba ta človeka po tolikem trpljenju po tolikem nasprotovanju preko katarze in bi začela novo skupno življenje. Zdaj je zaključni akord: »Dva človeka, dva svetova, dve smrti«. Lahko pa bi bil: »Dva človeka, dva svetova — novo skupno življenje«.

Morda tisti čas še ni prišel, ko bi smel Kreft to povedati, ali pa je še on sam preveč uklenjen v doktrino drugačne miselnosti. Vsekakor tu razočara. Tudi gledališče bi moralo oznanjati in vabiti tržaške Slovence v življenje in ne v smrt. Morala bi zmagati ljubezen, ne pa sovraštvo, ki v politični zagrizenosti celo ubije človeka, pa čeprav je srcu blizu. Zanimivo je, da se je kulturnemu poročevalcu komunističnega glasila Unità zdelo delo še premalo ideološko dosledno.

Prepričani smo, da bo slovenski pisatelj naredil tudi še tisti poslednji korak dalje, kjer se je Kreft ustavil. Potem bo šele izpolnil svoje plemenito poslanstvo umetnika.

Jože Peterlin

P. S.: Zaradi nekaterih *naturalističnih* izrazov ne bi mogli predstave priporočati nezreli mladini.

Predstave v gledališču Verdi

Trst je v preteklosti imel precej živahno kulturno življenje, posebno na glasbenem področju. Koncerti Filharmonije so sledili koncertom raznih komornih ansamblov, tem zopet opere in zopet koncerti. In kar je najvažnejše, vse prireditve so bile bogato obiskane.

Da se človek v tem prepriča, je dovolj poslušati pripovedovanje starejših Tržčanov, ali pogledati v zbirko revije »Vecchia Trieste«, ki je izhajala pred nekaj leti in obiskati gledališki muzej v poslopju gledališča Verdi.

Na žalost, pa je gospodarskemu nazadovanju Trsta in okolice, sledilo tudi naglo nazadovanje na področju kulturnega udejstvovanja. Od vseh številnih ustanov in ansamblov, ki so se udejevali na glasbenem področju, je ostal le Filharmonični orkester in gledališče Verdi.

Filharmonija prireja spomladi ciklus ljudskih koncertov in sodeluje pri izvedbi oper v »Verdiju«.

Kar zadeva opere, moram reči, da sta v zadnjih letih ostala na višku le orkester in zbor. Ostali sodelavci so bili, z redkimi izjemami, ne sicer slabi, pa tudi ne najboljši.

Spomladanski sen

Kollwitz Salvatore

Nekega poznojesenskega jutra sem zamišljen porival pred seboj po asfaltni cesti mali pločevinasti voziček z metlo ob strani. Mrzla burja se je v sunkih zaletavala po mestnih ulicah in dvigala oblake prahu, se vrtinčila in nenadno zopet odnehala. Kljub svoji zimski uniformi me je od časa do časa streslo. Ustavil sem se, prijel s premrlimi rokami za mrzel ročaj metle ter začel čistiti cestni tlak. Grenak nasmeh se mi je porodil na blelih, izsušenih ustnicah: »Pometaj!« Še se nisem prav zavedel, kako sem pravzaprav prišel do te uniforme in do metle. Zdelo se mi je nekaj neresničnega. Saj je bilo šele pred kratkim, ko sem zadovoljen in breskrben zapuščaj zvečer mehanično delavnico in hotel domov k ženi, ki me je že čakala v mali podstrešni sobi v Starem mestu s toplo in vabečo večerjo na belo pogrnjeni mizi. Potem pa sem nekega jutra obstal pred zapečatenimi vrati delavnice. Kar čez noč se je zrušilo vse: podjetje je propadlo in gospodar je pobegnil. In to je bil šele začetek vsega gorja. Nedolgo za tem je popolnoma nepričakovano umrla moja žena. Ostal sem sam, popolnoma sam, brez vsake moralne tolažbe ali materialne podpore. Pozabljen od vseh sem preždel po cele dneve med štirimi razpokanimi in vlažnimi stenami svoje podstrešne izbe. Vse je bilo še na svojem starem mestu. Gole stene so zijale vame in me gledale kot kakega tujca. Tako mrzlo in turobno je bilo v tistem prostoru, odkar je izginilo iz njega toplo sonce, ki mi je razsvetljevalo in ogrevalo življenje.

Nekega dne pa so prišli gospodje v hišo in si jo ogledali od vseh strani. Mračne misli so me obšle. In nisem se motil. Zapustiti moramo hišo, ker je nevarna, se je glasila odločba teh gospodov. Kam sedaj?

Kam zdaj, mi je rojilo po glavi, ko sem mehanično drsel z metlo po gladki cesti.

Iz teh misli me je predramil glas: »Hej, Bruno, kaj si pa tako zamišljen!«

Ozrl sem se za glasom in opazil že starejšega delovnega tovariša, ki mi je prihajal naproti s svojim vozičkom.

»A, vi ste, Mario. Zamišljen? Seveda, zamišljen. Kaj ne bi bil! Vrgli so me iz stanovanja.«

»Kako, iz stanovanja so te vrgli?« je ponovil Mario. »To je pa seveda neprijetna zadeva.«

Nekaj časa me je gledal, kot bi nekaj premišljeval, nato se je ozrl okrog in mi namignil: »Veš kaj, stopiva na kozarček žganja, da se malo ogrejeva, ko tako na salamensko piha.«

Naročila sva kar stojte dva kozarčka in ju v dušku zvrnila. Streslo me je še bolj kot burja, kajti takih kozarčkov nisem bil preveč navajen. Potem si je Mario natlačil pipico s tobakom in zapalil, jaz pa sem poiskal po žepih že napol pokajeno cigareto. Ko je zadovoljno puhnil, mi je položil roko na ramo in dejal:

»Veš, Bruno, sicer se pozna še malo časa, vendar si mi simpatičen in mislim tudi, da si dober in pošten človek; zato bi ti rad pomagal. Imam namreč malo podstrešno sobico, ki je ne rabim. Bilo bi jo treba seveda nekoliko urediti in mislim, da bi kar šlo. Sicer pa je najbolje, da si jo prideš ogledat kar sam. Če hočeš, se dobiva zvečer po delu. Tudi jaz stanujem v Starem mestu in imava skoraj isto pot. Prav? Zvečer. Zdaj pa pojdiva.«

Na cesti naju je zajel zopet mrzel val burje. Hotel sem se še zahvaliti Mariu za njegovo pozornost, toda on je zamahnil z roko, prijel za voziček, mi prikimal v pozdrav in izginil za cestnim vogalom. Zdelo se mi je, da ne čutim več takega mraza kot prej, in metla je kar sama pometala. V pričakovanju kar ni hotelo biti konca tega dneva, ki se je začel tako žalostno. Sedaj pa... Da, resnično, človek ne sme nikdar obupati, še se

dobe dobri ljudje na svetu, ljudje polni razumevanja za potrebe svojega sočloveka. Toda na žalost, takih je zelo malo, premalo.

Bilo je že mračno in prve luči so se že prižigale po cestah, ko sva stopala z Marijem proti domu. Pod strmih, ozkih in zamazanih ulicah Starega mesta sva končno prišla na majhen trg, kjer je stanoval. Izrabljene in škripajoče lesene stopnice so naju pripeljale v tretje nadstropje. Stopila sva v majhno kuhinjo, osvetljeno od slabe žarnice. Bila je skromno opremljena, sicer pa je bilo vse dokaj čisto. Iz sobe je prišla starejša, krepka in nekoliko okrogla gospa.

»Dober večer, Marija. Pripeljal sem s seboj prijatelja.«

»Vidim, vidim. Kar bliže se pomaknite, toda vse imam tako narobe. Sedite!«

»Hvala gospa. Dovolite, Bruno, Bruno Rostan!«

Sedel sem za mizo, medtem pa si je Mario slekel suknjič, gospa pa si je dala opravka pri štedilniku. Ko sem bežno pogledal gospo Marijo, se mi je zdelo, da je morala biti v mladosti kar čedno dekle. Pri svoji obilnosti je bila še vedno gibčna in njen obraz je bil poln materinske dobrote. Z vrečko za tobak in pipo v roki se je približal Mario, potegnil stol izpod mize in sedel. S počasno kretnjo in resno premišljenostjo si je natlačil tobaka v pipico, si jo prižgal in zadovoljen puhnil sivomodri oblak dima, da je skoraj zatemnel žarnico. Obrnil se je k ženi, ki je pripravljala večerjo:

»Poslušaj, Marija, Bruno, veš, išče kako sobo. Vrgli so ga namreč na cesto in revež je sam; nima nikogar. Tako sem pomislil na našo podstrešno izbo. Saj je tako ne potrebujemo. Kaj se ti zdi?«

S ponvico v roki se je napol obrnila in dejala:

»A tako, seveda, naša podstrešna sobica. Ne rabimo je sicer, toda...« Obrnila se je proti meni z vprašujočim pogledom in nadaljevala: »... ne vem, če bo gospod zadovoljen z njo?«

»Ne bojte se, gospa. Zadovoljen bom. Jo bom že jaz uredil, da bo prav.«

»Pravzaprav,« je povzela zopet gospa Marija, in se obrnila k možu, »dobro bi bilo, da bi pokazal prej sobico gospodu. Sicer se ne bo videlo mnogo, ker ni luči v njej.«

»Nič ne de, gospa. Prav gotovo ni tako strašna, sicer bi mi je gotovo ne ponudili. Če vama je prav, bi prišel v soboto popoldne, ko imam več časa.«

Pri zadnjih besedah sem se dvignil, da bi se poslovil, toda gospa me je takoj zadržala:

»Kaj, že hočete proč? Saj se vam ne mudi. Takoj bom gotova z večerjo in boste lahko prisedli. Ni sicer mnogo, toda za tri bo vseeno dovolj.«

»Seveda, seveda,« je pritrdil tudi Mario in zopet puhnil iz svoje pipe, »kar postavi na mizo krožnik, Marija!«

V zadregi sem še vedno stal neodločen in nisem vedel, kaj storiti. Končno sem le sedel.

»No, vidiš, tako je prav. Kaj bi zunaj v tem mrazu in burji.«

V soboto sem se takoj po kosilu odpravil k Mariji na dom. Tako sem prvič videl tisto malo podstrešno sobo, ki naj bi postala moj novi dom. Res ni bila velika, strop je bil poševen, sicer pa je bila videti suha. Edino okno je gledalo na majhen trg pod hišo; preko umazanordecastih streh pa sem lahko gledal tudi na morje; v daljavi je medlel Miramar in tam zadaj čeri devinskega gradu. V jasnih dneh si videl tudi Dolomite. V sobi ni bilo ne električne luči ne vode. Takoj sem se vrgel na delo, Mario in žena pa sta mi pomagala. In ko se je približal večer, je bila soba čista in bleščeča ter je vsa dišala po apnu. Drugi dan sem napeljal še električno žico in tako je bila sobica pripravljena za vselitev.

V ponedeljek zvečer sem pripeljal vse svoje stvari. Ni bilo mnogo: starinska postelja, majhna miza s dvema stoloma, omara za obleko ter pločevinasta omarica s plinskim kuhalnikom. Vse to sem razmestil po sobici, kakor sem najbolje mogel, le malo je ostalo neizrabljenega prostora.

Pričelo se je novo življenje. Vstajal sem zgodaj in se vračal zvečer dokaj utrujen. Hranil sem se po gostilnah, včasih pa sem pripravil hrano tudi doma, posebno zvečer in ob nedeljah. Seveda ni bila moja kuharska umetnost na višku, zato je bil tudi jedilni list skromen in enoličen.

(Nadaljevanje na strani 32)

Tudi udeležba občinstva je iz leta v leto slabša. V gledališču vidiš v parterju in ložah le zelo elegantne dame, ki se prikažejo tu bolj za razkazovanje novih toalet, kot za uživanje glasbe. Na galeriji in na ljudskih prostorih vidiš pa vedno iste obraze strastnih oboževalcev glasbe. Žalostno je, da je prav teh zelo malo.

Letošnja operna sezona v gledališču Verdi je prinesla gledalcem marsikatero veselo presenečenje. Zasedba je bila, kar se v Trstu redkokdaj zgodi, izredno dobra. Scene pa še nikoli niso bile tako razkošno in funkcionalno urejene, zlasti pri *Traviati* in *Ekebujskih vitezi*.

Predstavili so tudi več za Trst popolnoma novih oper, kot *Vitezi iz Ekebuja*, *Peter Grimes*, *Florentinski slamnik*, ki so ga pred nekaj leti predvajali tudi na radiu TS A, seveda v prozi, in *Ognjeni ptič*. Poleg že imenovanih del so predvajali še: *Carmen*, *Falstaf*, *Siegfried*, *Somrak hogov* (pri teh dveh so sodelovali najboljši nemški solisti) *Siciljske večerice* in *Bohème*.

Omeniti je treba še, da sta tržaški operni zbor in tržaška filharmonija, ki sodelujeta v gledališču Verdi, med najboljšimi v Italiji. Tudi letos je bila, kot običajno med operno sezono, baletna predstava. Predstavil se nam je *Londonski balet*. Priznati moram, da je nekoliko razočaral, čeprav so Čajkovskega »Labodje jezero«, mojstrsko zaplesali.

Te dni se je začela koncertna sezona in tudi univerzitetna organizacija C.U.M. (Centro Universitario Musicale) je pred kratkim organizirala nekaj res lepih koncertov.

Upajmo, da je letošnja, nedvomno lepa in dobro izpeljana operna sezona, začetek prebujenja tržaške glasbene tradicije.

Glavko Turk

Teatro Nuovo

Tržaško »Novo gledališče« se je pred kratkim predstavilo občinstvu s svojo letošnjo četrto premiero: z Molnarjevimi »Lilioni«.

Reči moramo, da se vodstvo in z njim seveda ves umetniški ansambel zelo prizadevata, da bi svojim gledalcem nudila kar največ zabave in lepega užitka. Zal ne rodi to prizadevanje vedno najboljših sadov; občinstvo ni namreč letos tako zadovoljno s predstavami, kot je bilo prejšnja leta. Zdi se, da je vodstvo pogrešilo, ko se je odločilo za svojevrsten repertoar: same komedije. Dve ali tri resnejše igre bi nedvomno pritegnile v gledališče več občinstva. Vodstvo bo v bodoče moralo bolj paziti na sestavo repertoarja.

Za kroniko naj navedemo letošnje premiere: Gogoljev *Revizor* (ki je doživel največ uspeha); Imel sem bolj v čisljivih vodih (Carlo Tonn); Sparovec (Labiche) ter Lilioni (Molnar).

»Novo gledališče«, ki ima v igralskem ansamblu večino še mladih igralcev, je v zadnjih letih napravilo velik korak naprej. To dokazujejo tudi številna gostovanja po severni Italiji.

Omenimo naj še to, da je »Novo gledališče« zadelo letos nekaj težkih nesreč, med katerimi je posebno grenka smrt mladega in talentiranega igralca Cesca Ferra.

Drago Štoka

„FEŠTIN“

»Feštin« je postal ideal tržaške mladine, posebno naših študentov. Skoraj že ni drugega govorjenja na šolskih hodnikih in na poti iz šole kot le o feštinu. V soboto je bil pri Vilmi, prihodnjo soboto bo pri Mari, potem se bo revanžiral Riko, zadaj ne sme ostati Ančka in potem Ivan in Mario in tako naprej. Kako hočete, da bi eden od njih ostal zadaj, kako si morete misliti, da pri »njih« ne bi zmogli feština in povabiti njenih sošolcev in prijatelje! Feštin je krilatica dneva, feštin je skrb deklet, je fantov ideal (če nima pretrde kože!), drugače pač samo hodi na feštine drugih od Vilme k Mari in od Mारे k Rikotu in od tu k Ančki itd. Feština ne ovira ne grdo vreme, ne letni čas, ne konec tromesečja, ne prazniki, ne post; ničesar. Skratka: feštin povsod, feštin vsak trenutek — najbolj je zaželen sobota ali nedelja; a kakšna škoda, da ni več sobot in več nedelj! Feštin, feštin! A mladina sama, starši naj nas tedaj puste, bodimo veseli, zaželeno dobro zakuska, če le mogoče obilna, ker fantje rastemo in smo pač lačni, potem pa ples, čim več plesa! Pa dosti smeha!

Iz tega kar sem do sedaj napisala, bi lahko sklepali, da sem proti »feštinom«, da ne privoščim otrokom veselja in razvedrila. Narobe. Tudi doraščajoča mladina se mora zabavati. In kje naj bi bilo bolj primerno, kakor na domu pri enem šolskih tovarišev. A motijo nas nekatere stvari in prepričani smo, da jih bo večina staršev odobraval. Predvsem naj se starši ne oddaljijo od doma, vsaj ne za ves čas, da ne pride do prizorov, o kakršnih smo že slišali, čeprav ni bilo pri nas. Starši naj bodo nekeje v bližini in naj ne dovolijo mladini, da ugaša luči pri plesu. Prav tako naj bodo feštini skromni. Jasno, da so mladi ljudje vedno lačni in če plešejo, naravno tudi žejni. A naj si tešijo žejo z nealkoholnimi pijačami, ali vsaj v majhni meri. Mislimo, da je pravilno organiziran »feštin« lahko najboljša podlaga za uglajeno in neprisiljeno vedenje naše mladine. Nikoli pa naj prisrčno tovariško vedenje ne preide v preveliko domačnost. Vedno bi se morali zavedati, da so gostje v hiši, kjer je feštin.

In še to: nekateri starši lahko nudijo svojim otrokom tak feštin, drugi pa ne, bodisi zaradi tesnega stanovanja, bodisi zaradi finančnih težav. Temu se da odpomoči tako, da hiša, ki feštin nudi, ne nosi vseh stroškov, ampak si stroške za jedajo in pijačo gostje med seboj razdele.

Feštin naj bi bil nekaj izrednega, ob posebnih prilikah. Zdaj pa se že kar zdi, da naša mladina živi že skoro izključno za feštine. Prva naloga je poklicna dolžnost, torej naj ne bo feštinov ob koncu leta ali tromesečja. Tudi ne zdaj, ob postu! Naj se tudi mladina ob tem času nekoliko zresni. Čuden vtis dela tisti fant, posebno čudnega še dekle, ki divja s feština na feštin, z zabave na zabavo, pa naj bo v katerem koli krožku ali okolju.

Mladina mora tudi imeti smisel še za katere ideale poleg feštinov. Zelo žalostno pričevalo si daje s tem, da opusti resno predavanje ali kako drugo obveznost, ki jo je prostovoljno sprejela, samo zaradi tega, ker je nekeje feštin.

Tudi tu prava mera, obzirnost in dostojnost!

Mati

VZGOJA OTROKA DO PETEGA LETA

Dvajset odgovorov

1. KDAJ SE ZACNE VZGOJA? Od prvega trenutka življenja, kajti obroki hrane ob določenih urah so že začetek vzgoje. Na splošno so ljudje mnenja, da je otrok do osmega meseca le telesce, ki uživa in prebavlja. Toda moderni otroški zdravniki so mnenja, da otrok reagira na zunanji svet že od rojstva. Če mu torej v tej dobi manjkata nežnost in obzirnost, je verjetno, da čuti psihične motnje in to slabo vpliva na razvoj njegovega karaktera.

2. ALI JE OTROKU NEOBHODNO POTREBNA MATERINA NAVZOČNOST? Brez dvoma; mati je edina oseba, ki se zna »pogovoriti« s svojim novorojenčkom. Seveda gre tu le za kretnje, vendar pa je ugotovljeno, da iste kretnje negovalke ne dajo istih rezultatov kot matrine. Tudi v kasnejši dobi je potrebna materina prisotnost. Če je otrok od nje ločen, tvegamo duševne in fizične motnje.

3. ČE NE MORE BITI MATI PRI OTROKU, naj jo nadomesti druga ženska, ki pa naj bo stalno ista. Prisotnost očeta do šestega leta ni nepogrešljiva. Vendar pa njegova pričujočnost doprinese, da se otrok čuti obdanega od ljubečega doma, ki je za otroka najbolj idealno okolje, v katerem more rasti.

4. KAKO NAJ Z OTROKOM GOVORIMO. Z otrokom govorimo normalno in ne zapadajmo izkušnjam, da bi govorili v njegovem otroškem jeziku.

5. OTROK MOČI POSTELJICO. Ta pojav je normalen do osemnajstega meseca. Če se to dogaja pozneje, so tega krive motnje, ki imajo čisto psihološki vzrok. Morda ga vzgajajo prestrogo ali pa ima otrok občutek, da ga zanemarjajo. V nobenem primeru ga za to ne kaznujmo. Navadno to premine samo po sebi, če je otrokovo okolje mirno in srečno.

6. OTROKOVA LJUBOSUMNOST OB ROJSTVU BRATCA ALI SESTRICE. Na ta dogodek moraš otroka prej pripraviti. Če ga moraš premeštrati v drugo sobo, napravi to že prej. Če ga odstraniš šele tedaj, vzbudiš v njem ljubosumnost, ker ima občutek, da ga je mali izpodrinil. Po rojstvu malega naj bo mati s starejšim naravnost pretirano ljubezniva, kajti vzrok za ljubosumnost je navadno v tem, ker so starši pristranski.

7. OTROKOVO SPANJE. Ure spanja naj bodo za otroka prijeten odmor. Ne grozite mu: »Če ne boš priden, boš šel spat!« Narobe. Če le utegneš, se mu pred spanjem malo posveti, ali mu poveš zgodbo, zapoješ pesem ali samo zmoliš z njim večerno molitev. Zapomni si, da mora otrok do tretjega leta spati 12 ur ponoči in eno do dve uri podnevi. Od tretjega do šestega leta se dnevni počitek skrajša ali opusti.

8. KJE NAJ OTROK JE. Kakor hitro je otrok toliko spreten, da ne dela preveč nereda, naj je skupaj pri mizi z odraslimi. Ne hudujte se nanj, če pri kosilu govori, seveda če ne pretirava.

9. OTROKOVA RADOVEDNOST. Skušaj izrabit otrokovo radovednost, da mu razširiš obzorje, toda glej, da ga ne utrujaš. Mnogi starši ne dajo otroku na vprašanje nobenega odgovora ali mu odgovore izbegavajoče. Razlog za to je v tem, ker se ne znajo postaviti na otrokovo raven ali ker jim manjka fantazije, ali pa ker so preleni za to. Drugi spet bi radi napravili iz svojih ljubčkov čudežne otroke. Držite se pravila: Otroku odgovarjaj vedno z resnico, a ne skušaj mu dopovedovati stvari, ki jih ni zmožen razumeti.

10. KAKO ODGOVORIM OTROKU NA »DELIKATNA« VPRAŠANJA. Proti četrtemu ali petemu letu začne otrok vpraševati po stvareh, ki se našajo na njegov prihod na svet. Takrat mu ne pripoveduj bajk o štokljah

in zelju, ampak mu odgovori na kratko s preprosto resnico, za katero je v tej dobi dovtopen.

11. OTROK IN PRAVLJICE. Otrok naj v pravljico verjame. Otrokov razum se v prvih letih razvija na podlagi domišljije. Do šestega leta je meja med resničnim svetom in svetom fantazije zelo neizrazita. Otrok se zateka v svet fantazije in na to se moraš ozirati tudi, ko ga polagoma uvajaš v svet realnosti.

12. OTROKOVE IGRACE. Se zdaleč ni rečeno, da je otroku ljubša draža igrača. Dostikrat je ravno narobe. Otrok bo zavračal narejeno, razkošno izdelano igračo in segal po navadnem polenu. Pri šestih mesecih so mu všeč predmeti, ki se svetijo, ki ropotajo, če jih stresa. Od prvega do drugega leta je navdušen za igrače, ki jih lahko devlje drugo v drugo. Idealen je odprt tovorni avtomobilček, ki ga naloži in spet izprazni. Živali iz blaga ne nalete pri vseh na enako navdušen sprejem. Od drugega leta dalje je otrok navdušen za vsako igro, ki oponaša početje staršev. Rad bi se bril, kakor vidi očeta, in namazal ustnice, kakor vidi mater. Od tretjega do petega leta je njegova fantazija že ustvarjalna: to je doba punčk, avtomobilov in različnih »aparatur«. Kar zadeva »vzgojne« igrače — razno sestavljanje, matadorji in podobno — naj poudarimo, da sicer razvijajo razumske in ročne spretnosti, toda treba je paziti, da so starosti primerne. Tudi ne zahtevajmo od otroka, da bi se pri sestavljanju natančno držal pisanih navodil.

13. OTROKOVE BOLEZNI. Kadar je otrok bolan, bodimo z njim ljubeči in skrbni, a ne pretiravajmo in ne kažimo mu zanj zaskrbljenosti. Otrok, ki ga obdajamo s preveliko skrbjo, postane siten, zahteven, in pasiven v odnosu do bolezni.

14. OTROKOV STRAH. Skoro vsi majhni otroci imajo strah pred kako stvarjo: pred temo, pred psi ali pa se boje kreganja. Ne navajaj ga nasilno, na primer, da bi ga siloma vedel pred psa, naj se prepriča, da mu ne bo nič napravil. S tem dosežemo ravno nasprotno. Treba ga je polagoma prepričati, da je njegov strah neutemeljen in mu vzbujati zaupanje. Če ga skušaš prepričati s strogostjo, boš dosegel samo, da bo imel nemirno spanje.

15. OTROK IN UBOGLJIVOST. Pri uvajanju na ubogljivost se izogibaj skrajnosti, tako v prizanesljivosti kakor v strogosti. Gotovo je, da ga moraš opozarjati, toda če hočeš, da bo opomin učinkovit, ga ne kregaj po stokrat na dan in ne delaj scen za malenkosti. Kregaj poredko, na kratko in bodi pravičen. Če ga moraš kregati v navzočnosti drugih — po možnosti se tega izogibaj — opravi to tiho, brez vpitja.

16. OTROK IN KAZEN. Če moraš otroka kaznovati, glej, da ne bo kazni ponižujoča in da bo sorazmerna s krivdo. Toda ne tepi ga, če je brez krivde, na primer če je padel in si umazal obleko. Ne zapiraj ga za kazen v kak drug prostor, ker boš s tem dosegel samo, da bo ta prostor zasovražil.

17. PRIZNANJE, NAGRADA OTROKU. Priznanje je boljše vzgojno sredstvo kot kazen. Vsak otrok se rad postavlja in če ga ne pohvališ, bo skušal pozornost obračati nase s porednostmi. Nikoli pa mu ne obetaj previsoke nagrade, za katero že naprej veš, da je ne boš dal. Kadar se otrok udari ali pade ali doživi kako drugo neprijetnost, ga potolaži. Toda pri tem ne pretiravaj. Pobožaj ga in odvrni njegovo pozornost drugam.

18. OTROK LAŽE. Pri štirih letih skoro ne dobiš otroka, ki ne bi lagal. Meja med resnico in fantazijo je v tej dobi otroku čisto nejasna. Vse prikroji po svoje in starši naj se nad njegovimi »lažmi« ne škandalizirajo.

19. OTROK IN LEPO VEDENJE. Nikar ne uči otroka formule o lepem vedenju. Otrok se bo naučil lepega vedenja s tem, da bo posnemal odrasle, predvsem svoje starše. Upoštevati pa seveda moraš, da je otroku v veliko veselje, če gazi po blatu s snažnimi čevlji ali uničuje pohištvo.

20. NAJNAVADNEJSI UKAZI so tisti, na katere je otrokovo uho tako navajeno, da jih več ne sliši. »Stoj! Ne teči! Molči! Zavij se, prehladil se boš! Pozdravi! Jej juho, če ne, ne dobiš slaščic!« Vsi ti ukazi so brez učinka in kažejo predvsem, da je vzgojitelj brez avtoritete.

Kaj pa če kljub tem dvajsetim nasvetom prideš v zadrego? Doktor Beverly, učenjak na področju otroške psihologije, pravi: »Če ne veš, kakšno stališče bi zavzel, ne reci in ne napravi ničesar, to se pravi, da se sploh ne vtikaj. Skoro vedno bo to edino prav, kar moraš storiti.«

NATASA KALANOVA

Družina

Bog Oče je začetnik prve družine. Samo On je prvi oče, ki rodi od vekomaj Sina v Sv. Duhu. On je koval načrt o našem življenju, ko ni bilo na svetu ne naših staršev in ne prvih staršev človeških otrok. On je od vekomaj Oče svojemu Sinu; a je v Njem odločil, da bomo postali tudi mi Njegovi otroci zaradi nepojmljive ljubezni, ki vlada v Bogu. Ta nebeška družina je pripravila pri sebi bivališče tudi neki drugi družini, ki ni Bog, nam, ki nas nekoč ni bilo. Večni Bog je rekel: »Naredimo človeka po svoji podobi in sličnosti« (1 Mojz 1, 26). Tako se je začela ustanova prve družine na tem svetu. Ko je Bog skozi tisočletja s skrbno očetovsko roko oblikoval prvine sveta, ki naj bi sprejele Njegovga prvega otroka, človeka Adama, in nudile niezčrpen vir za snovanje in delovanje vseh človeških otrok do konca sveta, je postavil na svet prvo bitje, ki je bilo Njemu podobno. S tem je vsaj nekoliko odstranil temno zaveso, ki je zakrivala nemateriji bogastvo življenja, ki veje od vekomaj v troedinem Bogu. Iz spanja tisočletij je zadonel Stvarniku prvi spev življenja. Adam se je pogovarjal z Bogom, kakor se sin z očetom.

Bog pa je poslal »Adamu trdno spanje; in ko je zaspal, je vzel eno izmed njegovih reber ter napolnil z mesom njegovo mesto. In Gospod Bog je naredil iz rebra, ki ga je vzel Adamu, ženo ter jo pripeljal k Adamu (1 Mojz 2, 21-22).

To je bila prva družina, ki se je zaupno pogovarjala z Bogom Stvarnikom. Toda po strašnem zločinu, ki sta ga naredila naš prvi oče in naša prva mati po zapeljivosti hudobnega duha, se je to zaupno občevarje z Bogom pretrgalo. Nemo sta zrla na prvi bratomor. Grizla ju je zavest krivde in zapuščenosti. Umrla sta zaradi žalosti in preklęstva, ker sta zapustila Boga, ki je vir in začetnik življenja. Toda umrla sta tudi z živo vero in trdnim upanjem v Boga, ki v svoji ljubezni ne pogublja, marveč rešuje. Njun sin, pravični Set in njegovi potomci so začeli klicati božje ime na pomoč. Bog je slišal vpitje gorja svojih otrok, ki so trpeli in umirali. Bog je vidno posegel v ta svet; Oče je pokazal vso svojo ljubezen po svojem Sinu. Dokazal je, da nas še vedno ljubi, da nas je ustvaril za večno družbo v svoji slavni hiši. Ko je namreč Njegov Sin zaspal na lesu križa, je Bog Oče s Sv. Duhom ustvaril novo družino, ki se imenuje Cerkev, ki je druga Eva ali mati vseh živih. Vzel jo je iz strani Sina, ko je ta izkrmel pod udarcem naše sulice, ki je zapečatila klicanje in zdihovalje vsega človeštva k Bogu. Jezus Kristus, novi človek, od vekomaj v božjem načrtu, je s smrtjo na križu odvzel zaveso gorja in obupa, ki je moreče tlačila vse sinove večnega Očeta.

Zato morejo črpati naše družine svojo moč le v onemelosti vsakdanjega križa, težav, majhnih in velikih. Klic k Bogu naj se dviga v zaupni molitvi k Njemu, ki more in hoče pomagati. Očetje in matere naj kličejo božje ime nad svoje sinove in hčere. Vsakdanja molitve, tudi če kratka, naj ne izostane nobeno jutro, ne čez dan in ne zvečer. Naj bo skupna za vso družino. Posebno naj ne izostane v nesreči, v zablodi otrok, v težavi, v bolezni, v smrtnem boju. Molitev prodre do samega Boga. Molitev je moč, ki odpira Bogu očetovsko srce. Molitev premore vse, je močnejša od greha. Molitev ti bo rešila ženo; te-

bi, žena, moža, obema pa otroke. Molitev je čudovita, posebno kadar trpiš za svojo družino in ne veš, kako bi pomagal svojemu otroku, svojemu mesu in svoji krvi; tedaj si podoben Bogu, ki je nemo čakal in trepetal za usodo svojih zemskih otrok in še trpi in se boji s teboj. Toda vedi, da ni zastoj trpel in umiral, kajti vstal je, da več ne umrje in sedi v kraljestvu svojega Očeta. Tu je pripravil prostor tudi za nas, da bi sedeli z Očetom pri isti mizi, v družbi nekoč žalostne Matere in neumornega delavca sv. Jožefa. Prosi sv. Družino za pomoč. Ona naj ti bo zgled verne in zaupne molitve. Ne bo zastoj. Bog bo že sedaj prebival v tvoji družini.

Viljem Žerjal

Film

Izšla je 11. številka Knjižic, ki je posvečena filmu. Napisala jo je Miranda Zafred, zaključno poglavje pa je napisal dr. Lojze Škerl.

Miranda Zafred podaja zgodovino in razvoj filma v poglavjih: Kratka zgodovina filma, Razmah filma, Razne dobe filma, Publiciteta, Film kot trgovina, Film kot umetnost, Film in občinstvo, Oboževanje zvezdnistva, Filmski festivali, Mesto sanj in razočaranj, Mlad človek in film ter Starši in film. V prvih poglavjih pisateljica knjižice podaja bralcu potrebne informacije o razvoju filma. V drugem delu pa že prihaja na vlogo filma, na njegovo umetniško vrednotenje in moralno vlogo. Knjižica daje primerna navodila staršem in vzgojiteljem: kako vrednotiti film in kakšno vlogo ima film z vzgojne strani.

Zadnje poglavje dr. Škerla pa govori o cerkveni sodbi o filmih in razlaga, kako je treba praktično razumeti moralno oceno filmov.

Prikupna zunanost, lep jezik in zanimive sodbe knjižico samo priporočajo. Knjižica je namenjena mladim, ki radi zahajajo v kino in starejšim, ki naj se ob branju zamislijo, katere filme naj vidijo njihovi otroci.

M. S.

Spacalove dekoracije

Ladijska družba »Italia«, lastnica čez-oceanske ladje »Leonardo da Vinci«, ki jo grade v Trzinu, je povabila najuglednejše italijanske likovne umetnike, da izdelajo osnutke za okras ladijskih dvoran s slikami in kipi. Na natečaju je zmagal tudi slikar Lojze Spacal. Poleg njega bodo ladjo okrasili še tile umetniki: Cagli, Capogrossi, Corpora, tržaški kipar Marcello Mascherini, Mirko, Santomaso, Vedova in še drugi.

Lojze Spacal je podpisal pogodbo za izdelavo enega velikega ter dveh manjših panelov, ki bodo pritrjeni na stene jedilnice, določene za približno 400 oseb. Velik panel bo 8 metrov dolg ter 2 in pol metra širok, sestavljen bo iz petih plošč. Oba manjša panela merita v širino 2 metra, visoka pa sta 2 in pol metra.

Likovna vsebina te velike Spacalove umetnine temelji na njegovem znanem delu »Mesto v zrcalu«. Od junija dalje bo Spacalova umetnina seznanjala potnike vsega sveta o slikarjevi ustvarjalni moči, obenem pa tudi z umetniško dejavnostjo našega mesta.

P.

Spomladanski sen

Kadar si nisem preganjal dolgega časa s kvartanjem v kuhinji, sem posedal v sobici in igral na gosli. Nisem bil kdo ve kako spreten goslač, kajti preteklo je že mnogo, mnogo let, odkar sem opustil pouk violine.

S počasnimi koraki se je bližala pomlad. Dnevi so se daljšali, toda včasih je bilo še vseeno hladno. Zagledal sem se skozi okno, opazoval razburkano morje in sanjal o boljšem življenju. Kakšno boljše življenje, sem se spraševal, ko sem pa tako sam in zapuščen. Včasih se mi je zazdelo, da sem že star, in vendar sem si tako želel še živeti, še upati; toda ničesar se ni spremenilo — dokler nekega dne...

Da, nekega dne, nekega jutra — bilo je dokaj hladno in pihal je neprijeten veter — sem kakor po navadi pometal v svojem mestnem predelu, pred vrati neke velike hiše. Zatopljen v kdo ve kake misli in nekoliko trd od mraza nisem preveč pazil na ljudi, ki so hiteli mimo mene. Ko sem iz kota pri vratih odstranjeval od vetra nanešene smeti in zamahnil v loku z metlo, se mi je zdelo, da sem v nekaj sunil. V istem trenutku sem že zaslišal za seboj jezen ženski glas:

»Hej, mladenič, pazite vendar!«

Zmeden sem se obrnil, si snel čepico in se skušal opravičiti:

»Oprostite, gospa, nisem hotel!«

»Toda vi... vi... ste vendar Bruno!« sem slišal vzdikniti začudeno gospo.

Stal sem še vedno s čepico v roki, še ves zmeden; nisem razumel ničesar.

»Pokrijte se vendar, ali bi se radi prehladili v tem vremenu!«

Sedaj šele sem jo spoznal. Bila je Mariza, dekle, skoraj prijateljica, bi rekel, ki sem jo srečal pred leti v nekem baru, kamor sem zahajal.

»Da, prav jaz sem, Bruno, gospodična Mariza. Oprostite mi zaradi moje nerodnosti!«

»Kako pa to, od kdaj,« je nadaljevala, »pa opravljate to delo in zakaj vas ni več v bar?«

»Vidite, gospodična Mariza, odpustili so me in tako — saj veste, kako je težko danes — nisem dobil za sedaj nič boljšega kot to metlo. Kaj hočete, je treba pač živeti. In tako morate tudi razumeti, da ne morem več zahajati v tisti bar. Tisti časi so zame minili. Ne spadam več med ljudi, kot ste vi.«

»Pojdite no, Bruno, kakšno govorjenje pa je to,« me je skoro ježno zavrnila. »Saj vendar ne mislite ostati vse življenje cestni pometlač. To je le prehodnega značaja. Zaradi tega ste še vedno naš prijatelj in seveda tudi moj. Ne smete se tako zapustiti. Bodite pogumni in videli boste, da bo še vse dobro. Pridite me kdaj obiskat v bar!«

Gledal sem jo kot odsoten. Dal sem čepico na glavo in z žalostnim glasom dejal: »Ni mogoče, gospodična Mariza. Vse to je mnogo bolj težko, kot si mislite. Ne morem, prav zares ne morem. Morda kdaj drugič, toda sedaj ne, ne morem. Moram vas pozdraviti, ker imam še precej dela. Na svidenje, gospodična Mariza, in veliko sreče!«

»Na svidenje, Bruno! Le pogum in pokažite se vseeno. Zelo sem zadovoljna, da sem vas videla.«

Po tem srečanju sem večkrat mislil na Marizo. Bila je res lepo, čudovito dekle; tako nežne in vitke postave. Njen, nekoliko blede obraz je krasilo dvojne temnih in globokih oči, iz katerih je odsevala neka čudna, sladka otožnost; imela je kostanjeve, nekoliko kodraste lase in majhna, lepo oblikovana usta, katera je napravljalo rdečilo še mikavnejša. Bila je vedno lepo in elegantno oblečena; bila je zelo ženska, vendar pa v resnici še vedno tudi nekoliko otroško dekle. Kako bi jo bil mogel pozabiti? In po tem, tako nepričakovanem srečanju, se me je polastil ponovno tisti čudoviti občutek, ki sem ga imel vedno, kadar mi je bila v bližini. Morda sem jo imel rad? Zakaj bi bil sicer tako vznemirjen? Že zaradi tega je nisem smel obiskati v tistem baru, sem mislil. Če je pa imela tudi ona

kake globlje občutke do mene, tega nisem vedel. In kako naj bi tudi vedel. Saj v preteklosti nisva o tem nikdar govorila; že zato ne, ker sem bil poročen. Toda danes... Morda pa je to njeno zanimanje izključno prijateljskega značaja. Verjetno sem njeno pozornost napačno tolmačil; pač po svoje. Toda kaj pa, če se le nisem zmotil?

A kaj bi ji mogel nuditi v zameno, sem se spraševal. Uboštvo. Ne, ne smem storiti tega, moram se je izogibati, pa četudi ostanem za vedno sam in zapuščen v svoji bolečini in ljubezni. Ona ne pozna uboštva, nima še življenjskih izkušenj. Zaradi tega moram vsaj jaz misliti z glavo in ne s srcem, čeprav je silno težko, kadar srce ljubi. In če ljubi tudi njeno srce, potem bi bilo resnično težko še zdravo misliti. Kaj jo vendar vleče k meni? Občutek nesreče, pomanjkanje razumevanja, zaupanja ali ljubezen? Morda se čuti sama kot jaz? Da, resnično, spominjam se, kadar sem jo opazoval od blizu, se mi je zdelo, da ji nekaj manjka. Tiste njene otožne oči so vedno nekaj iscale — pa niso našle. Hotela se je kazati srečna, hotela se je smejati; toda kadar je bila sama in je mislila, da je nihče ne opazuje, so njene oči ugasnile, izginil je blesk in bila je samo še nežno dekle bledih lic, morda z bolečino zaprto v srcu.

Minilo je že precej časa od najinega srečanja. Nek sončne nedelje v marcu sem se sprehajal ob morju. Ko sem v bližini velike ribje tržnice začutil oster vonj po ribah, sem začutil željo, da bi si pripravil ribe za kosilo. Stopil sem v obširno tržno dvorano, kjer je bilo nešteto vrst rib na ogled. Prodajalci so glasno ponujali svoje blago. Vrvež je bil velik in komaj sem se prerival med ženskami s polnimi mrežami in torbami v roki, od stojnice do stojnice ter si ogledoval ribe. Končno sem našel, kar sem iskal. Prodajalec mi je zavil ribe v papir, plačal sem in se prerinil proti izhodu. Ozrl sem se na stolp tržnice in pogledal na uro. Kazala je enajst. Namenil sem se čez cesto, kar zaslišim za seboj ženski glas:

»Bruno, Bruno!«

Nisem se takoj ozrl, kajti nisem si mogel misliti, da kdo kliče mene. Toda ko se je klic ponovil, sem se le obrnil in videl Marizo, ki teče proti meni in mi maha z roko. Nekoliko zasopla me je pozdravila:

»Dober dan, Bruno! Videla sem vas, ko ste stopili iz tržnice... Ste kupili ribe, kot vidim. Tudi meni ugajajo.«

Ne vem zakaj, toda nisem bil preveč navdušen nad tem svidenjem, vendar pa sem jo s ponarejeno radostjo pozdravil:

»Kakšno presenečenje; od kod prihajate?«

»Kopala sem se.«

»Kopala?« sem jo začudeno pogledal.

»Da, v pokritem bazenu.«

»A, tako.«

Stala sva še vedno sredi ceste in kar mučno mi je bilo, ker nisem vedel o čem bi pravzaprav govoril z njo. Z neko nestrpnostjo sem jo pozdravil: »Vesel sem, da sva se ponovno srečala, zdaj pa moram domov.«

»Saj grem tudi jaz domov, torej greva skupaj. Kje pa pravzaprav stanujete?«

To vprašanje mi je bilo sicer neljubo, toda kako sem mogel biti do nje nevljuden. Mariza pač ni bila kriva ničesar, zato sem iztegnil roko in pokazal: »Tam, v Starem mestu.«

Polagoma sva prestopila glavno obmorsko cesto in zavila v ozke, temne in hladne ulice Starega mesta. Pri križu sva zavila po ozki vzpetini. Sredi klanca se je nenadoma ustavila in me vprašala: »Kaj pa boste počeli po kosilu? Ali kam greste; morda v kino?«

»Ne, gospodična Mariza, nikamor ne grem, ker imam delo.«

»Delo imate? Kakšno delo? In v nedeljo?« je vprašala.

»Sam sem,« sem dejal in nadaljeval pot, »nimam nikogar in tako opravljam vsa tista dela, ki jih sicer opravlja ženska... Tako, skoraj sva dospela; tu na desno čez trg in tam gori, vidite tisto majhno okno, je moja soba. Zdaj vas pa moram res pozdraviti. Hvala za družbo in na svidenje!«

»Na svidenje, Bruno!« je še zaklicala in odhitela. Na vogalu se je še enkrat obrnila in mi pomahala z roko. Še sem videl njen pogled uprt v okence, potem je izginila za vogalom,

(Dalje)

Ameriško pismo

Zadnjič sem obljubil, da bom napisal nekaj o ameriški brezpredmetni umetnosti, kakor jo vidimo razstavljeno v newyorški galeriji. Vabim Vas, da mi z mislimi sledite v razstavne prostore.

V pogledu abstraktne in brezpredmetne umetnosti bi v pojasnilo rad podal nekoliko zgodovinskega ozadja. Nekako pred tridesetimi leti je svetovno znani slikar Vasilij Kandinsky zbral okrog sebe mlade sodobne nemške slikarje ter ustanovil slikarsko družbo pod simboličnim imenom »Die blaue Reiter«. Izpod plašča nemškega ekspresionizma so polagoma prešli v novo strujo individualno ekstremnega slikarstva. V tem znamenju so posledje delovali in razstavljali svoja dela. Razvoj in delovanje »Modrih vitezov« je našel še po tridesetih letih mnogo vnetih pristašev po vsej Evropi. Polet novejšje struje ekstremnega slikarstva pa je zajel še bolj vse severno ameriški kontinent, ki se je ponekod stopnjeval do onemoglosti, pa tudi do blaznosti.

Ko smo v prvih prostorih videli razstavljena dela, smo se po stopnicah povzpeli še v zadnje prostore razstave. Slike srednjega formata, vse v olju, v tem oddelku predstavljajo tudi razne motive iz družabnega življenja, kakor tudi rojstvo človeka in podobno. Razstavljeni sta celo dve blasfemični sliki; plastika ali bolje fragmenti kipov iz varjene kovine, kamna in lesa dopolnjujejo razstavišče. Živčna napetost se gledalcu od dela do dela stopnjuje in ga estetsko bolj odbija kot privlačuje. Glede plastike, ki sem jo z večjo pozornostjo opazoval, sem ugotovil dvomljivo vprašanje: ali je v propadanju, ali v stanju nastajanja. Vsekakor pa je bilo večina tistega, kar sem s svojimi očmi videl, dvomljive vrednosti. Kakor namenoma za ravnovesje, je bila prav v zadnjem oddelku razstavišča razmeščena izključno sama varjena plastika v kovini. Osrednje mesto je zavzemala Picassova nadnaravna opica, ki ji je delala družbo v podnaravni velikosti kubično grajena koza. Braque v poluplastiki in še nekateri drugi znani mojstri zaključujejo vso razstavno zbirko.

Za zaključek smo še naglo stopili zadaj na prostorno in zelo okusno urejeno dvorišče, kjer smo si z velikim zadoščenjem in užitkom ogledali stalno razstavo kiparstva XX. stoletja. Glavni predstavniki so: Rodin z Balzacom in Janezom Krstnikom, Maillol s svojo dinamično figuro »Reka« (ob robu suhega vodnjaka), Despeu s svojo Evo, Lembruck s Klečečo ženo, Epstein z Materjo, Henry Moore z Družino ter Matisse z ženskimi masivnimi hrbti v bronastih reliefih in še nekateri drugi.

V ozadju, v ograjenem delu dvorišča so tri (monumentalno) arhitektonske ekvilibristične rešitve iz kovine, ki so na splošno vzbujale veliko pozornost in komentarje.

Prehitro nam je potekel čas in morali smo se drug od drugega posloviti in oditi vsak svojo pot. Jaz pa sem se tretji dan z mnogimi spoznanji obogaten in zelo mešanimi občutki vračal proti Clevelandu.

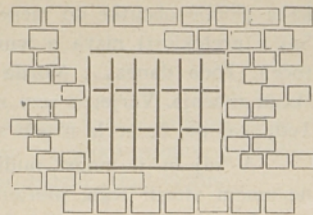
Mislil na Trst, na vse Vas in tudi na »Mladiko« in ji želim, da bi se razrasla v lepo kulturno drevo.

Lepo vse pozdravljam

Vaš France Gorše

CELICA SMRTI 2455

SAŠA RUDOLF



Bilo je 23. januarja 1948, ko je bila policija tik za petami bandita rdeče luči. Ta se je namreč posluževal podobne rdeče - signalne luči, kot policija in je z njo ustavljal samotne avtomobiliste. Prav posebno je vzel na piko mlade pare. Po navadi je moške izropal, ženske pa posilil. Tako je bila oznaka kriminalca, ki je spravil na noge vso kalifornijsko policijo, kateri so prihiteli na pomoč slavnim detektivom F.B.I.-aja.

Polijska agenta May in Eadon, ki sta krožila po Sunset Boulevardu v Hollywoodu sta zapazila avtomobil znamke Ford, ki je bil zelo podoben tistemu, katerega se je posluževal bandit rdeče luči. Začelo se je divje zasledovanje. Prišlo je tudi do streljanja, toda končno sta kalifornijska agenta le ustavila sumljivi Ford. Caryl Chessman je bil na ta način aretiran pod obtožbo, da je on bandit rdeče luči. Pri njem so namreč našli rdečo luč in revolver. Med zasliševanjem na policiji je Chessman priznal, da je resnično iskani bandit rdeče luči, toda pred sodiščem, med sodno obravnavo, je svoje izjave preklical, češ da so ga s silo prisilili, da jih je podpisal. Kalifornijski kazenski zakonik iz leta 1948 je predvideval za rop smrtno kazen in Caryl, spoznan za krivega je bil obsojen na smrt. Na poroto je posebno vplivalo dejstvo, da je ena izmed poslanih deklet znorela.

Z obsodbo pa se je začelo novo poglavje v Chessmanovem življenju. Začela se je bitka s smrtjo, ki traja že enajst let. Sreča mu je bila že takoj v začetku mila. Sodni zapisnikar je med sodno obravnavo umrl, ne da bi končal prepis svojih stenografskih zapisov. Na njegovo mesto so poklicali novega zapisnikarja, ki je pretipkal stenografske zapise svojega prednika. In prav to dejstvo je postalo Chessmanovo najmočnejše orožje. Neizpodbitno dejstvo je namreč, da ima vsak stenograf svoje lastne znake, ki jih nekdo drugi le s težavo razvozlja. Chessman je v prizivu trdil, da je novi zapisnikar spremenil nekatere njegove izjave. Toda prizivno sodišče mu ugovora ni priznalo. Vendar mu je dalo na razpolago toliko časa, da bi lahko skupno s svojimi odvetniki našel pot, da dokaže svojo nedolžnost. Izvršitev kazni v plinski celici so določili za 28. marec 1952.

Chessman se je tedaj vrgel na delo. Začel je študirati vse mogoče juridične knjige. Prebral in preštudiral je nad dva tisoč juridičnih tekstov in postal odličen odvetnik - penalist. Do potankosti je preučil svoj obupen položaj. Cilj njegovega samotarskega življenja v smrtni celici pa ni bila samo borba s smrtjo. Zastavil si je večji cilj. Pokazati je treba svetu, da je smrtna kazen nečloveška za civilizirano državo. Prav iz tega razloga je začel pisati in tihotapiti rokopise do prvega založnika. Njegove knjige so izšle in dosegle ogromno naklado. Postale so best-seller — najbolj brane knjige. Po njih so posneli tudi filme, s katerimi je pisatelj — zločinec zaslovel po vsem svetu.

Prva knjiga »Celica smrti 2455« je avtobiografskega značaja. V njej se nam Chessman predstavi takole: »Predstavljajte si krepkega mladeniča, visokega meter devetdeset, s širokimi rameni, težkega devetdeset kilogramov, v polni moški dobi z odličnim zdravjem. S tako fizično konstitucijo sem bil pripravljen, da kljubujem leta in leta

smrtni celici. Toda vsa ta dolga leta so me spremenila. Crni lasje so mi na čelnicah začeli izpadati, ustnice so se mi izravnale, nos pa imam zaradi pretepanja bolj podoben krompirju, prav kot pravi bokserji.«

Na Chessmanovo duševnost je zelo vplivalo okolje, v katerem je bil vzgojen. Njegova družina je bila zelo revna. Nesreča, ki je kmalu zadela njegovo družino, pa ga je še bolj potisnila v naročje ceste. Mati je po avtomobilskem incidentu ostala privezana na posteljo. S tem se je revščina v družini še povečala, tako da je Carylov oče obupal in se skušal umoriti. Nič čudnega torej, če je Caryl začel krasti. V začetku verjetno bolj iz potrebe kot poklica. Postal je član mladinskih kriminalnih organizacij. S svojimi tovariši je kradel avtomobile in z orožjem v roki ustrahoval popotne avtomobiliste. S sedemnajstimi leti so ga poslali v poboljševalnico. Od tam se je vrnil prekaljen z vsemi zločinskimi zvijačami, saj je bila poboljševalnica najboljša šola za to. Z dvajsetimi leti se je vrnil iz poboljševalnice in s tem se je začela njegova kriminalna kariera, ki se je končala kot vemo 28. januarja 1948.

Naslednji dve njegovi knjigi »Postava me hoče videti mrtvega« in »Obraz pravice« obravnavata Chessmanovo nasprotovanje smrtni obsodbi. V teh knjigah piše: »Kot maj sedaj sem razumel, da pomeni smrtna celica v zaporu San Quintin za veliko večino ljudi nekaj nepojmljivega, samo zaradi tega, ker jim ni nihče povedal, kaj je pravzaprav smrtna celica. Tako sem razumel, da moram nekaj storiti, da to maso ljudi poučim. Da jim to razložim, ne bom potreboval svojih pesti, zadostovalo bo, da jim bom popisal svoj primer.«

Do sedaj je Caryl Chessman že osemkrat ušel smrti. Moral bi namreč umreti 28. marca 1952, 30. julija 1954, 14. maja 1955, 15. julija istega leta, 23. oktobra 1959 in 19. februarja 1960. Smrtna izvršitev je za sedaj odložena na 2. maj 1960. Chessman ni do sedaj niti enkrat prošil za pomilostitev, kajti še vedno trdi, da je nedolžen. Vse prošnje za pomilostitev, ki so jih napisali njegovi odvetniki, pa je kalifornijski guverner Brown odločno zavrnil.

Oglejmo si sedaj zadržanje obeh nasprotujočih si mož.

»Pripravljen sem umreti«, pravi Chessman, »dvanaest let že živim v tej celici in zdi se mi, da bom zblaznel. Posebno mi je mučno v zadnjih desetih mesecih, ko so mi prepovedali pisati. Ta prepoved pa je za pisatelja največja muka. Moja smrt ne bo pripomogla pravici, pač pa edinole birokraciji. Nikoli nisem upal v pomilostitev, kajti guverner mi je ne more dati, če hoče biti dosleden svoji politiki in naprečevati v politični karieri. Tudi v primeru, ko bi mi bila podeljena pomilostitev in bi mi kazen spremenili v dosmrtno ječo, bi je ne sprejel, kajti to bi pomenilo še večjo kazen kakor smrt. Mislim, da bi se umoril, če bi me obsodili na dosmrtno ječo.«

»Nikoli ne bom Chessmana pomilostil«, pravi guverner Brown, »kajti zanjo ni obtoženec sam nikoli zaprosil. Na vsak način pa imamo zadostne dokaze o njegovi krivdi. Spomnimo se na ono sedemnajstletno deklico, ki je zblaznela po Chessmanovi krivdi. Poleg tega pa se Caryl ni nikdar kesal svojih dejanj.«

»Tudi Galilej in Kopernik«, odgovarja Chessman, »se nista nikoli kesala svojih odkritij!«

Komu naj torej verjamemo, Chessmanu, ki stalno ponavlja, da je nedolžen, ali guvernerju Brownu, ki ima v rokah vse dokaze?

Chessmanova slava in uporni, neutrudljivi duh, se je priljubil širokim masam. Iz vseh krajev sveta prihajajo guvernerju prošnje za Chessmanovo pomilostitev.

Sodni postopek, ki nima precedensov v sodni zgodovini, je globoko odjeknil po svetu. Nihče se sedaj več ne sprašuje, ali je Chessman kriv ali nedolžen. Nastalo je novo vprašanje, ali ni morda kalifornijski kazenski zakonik netočen in nedosleden in ali je smrtna kazen res potrebna. S tem dvomom, ki se je pojavil ljudem v dušah pa je Chessman dosegel svoji cilj!

S tem vprašanjem se bavijo vsi večji evropski časopisi. Francoski dnevnik »Le Monde« piše: »Vse napredne države so proti takojšnji izvršitvi obsodbe, kajti obsojencu je treba dati na razpolago dovolj časa, da se lahko brani. Zatorej imamo lahko dolgi presledek, ki je v navadi v Ameriki, med obsodbo in izvršitvijo, kot napredek. Toda s tem pridemo do absurda v zadevi Chessman. Če je res kriv, zakaj so dodali smrtni kazni še dvanajst let agonije? Če pa je Chessman nedolžen, kako mu bodo poplačali

vse moralne muke? Toda za tem je še večji problem. Ali je dovoljena smrtna kazen za zločin, ki ni povzročil smrti. Ali naj res posilstvo in rop kaznujemo s smrtjo?

Angleški dnevnik »The Guardian«, ki izhaja v Manchesteru pa si je zastavil še zanimivejše vprašanje: »V sodstvu sta najvažnejša elementa gotovost in hiter postopek. Amerikanci so hiter postopek žrtvovali na račun gotovosti. Toda prav v zadevi Chessman smo videli do kakšnih absurdov lahko to privede. Njihova dobra volja je zamajala temelje ameriškega sodnega postopka.«

Dnevnik »L'Aurore« piše: »Na vsak način ne smemo hitrega postopka žrtvovati gotovosti. Morda je res, da francoski sodni postopek ni tako popolen kot ameriški, toda mi bi ne prišli do takih absurdov. Na vsak način bi francoski predsednik republike Chessmanu podelil pomilostitev. Kaj bo pa storil guverner Brown? Ali bo ta katoličan podelil Chessmanu pravico do življenja? Ali bo upošteval vatikanski poziv, naj Chessmana pomilosti?«

Prav pred dnevi je guverner predložil kalifornijskemu kongresu zakon, ki naj bi prepovedal smrtno obsodbo. Toda zakon je bil z večino zavržen in zdi se, da je s tem zapečaten Chessmanova usoda. Vendar je še vedno možno, da se bo posrečilo Chessmanu, da tudi tokrat zmaga v tekmii s smrtjo. Na vsak način bomo to videli 2. maja.

Pomlad med nami



Iz mokrih tal so zacveteli manjdeljni — prvi znanilci pomladi na naših njivah. Zadaž za njimi se smejejo od dežja umite strehe vasi. Kot veliko pričakovanje nas spremlja želja po svetlem, modrem nebu. Ne teži nas megljeni dan...

Na pragu pomladi smo imeli v mnogih naših krajih čudovito lepe prosvetne prireditve:

BAZOVICA je med prvimi: Bazoviški oder je praznoval svoj desetletni jubilej delovanja. V nobenem kraju v tržaški okolici ni odra, ki bi toliko časa živel in tudi delal. Bazoviška farna dvorana je ponos prosvetnih domov med nami. Lepo število slovenskih večerov, dramskih prireditev, koncertov in filmskih večerov je bilo v njej. Pripravili so jih domači fantje in dekleta, gostovali pa so tudi drugi. Bazoviški prosvetarji so naš ponos. Vso srečo v novo desetletje!

Ob jubileju so zaigrali najprej doma, naslednjo nedeljo pa v dvorani na Opčinah veseloigro »Mladi gospod šefa. Obakrat z lepim uspehom.

PRIREDITVE DRUGOD. GORICA je pripravila na Piazzutti na pustno nedeljo zelo posrečeno veselo prireditev s petjem, šaljivo besedo in godbo. Goričani so se do solz nasmejali.

ROJAN je odstopil pustno nedeljo Slovenskemu odru, eno nedeljo prej pa je z dvema dramskima veselima nastopoma zabaval Slovence v Rojanu.

ODER V MARIJINEM DOMU pa je pripravil pod vodstvom Stane Oficije lepo predstavo veseloigre »Pokrita skleda«. Igralsko je igra zelo lepo uspela in zadovoljila polno dvorano. Gotovo bi bila tudi ponovitev lepo obiskana, a so nedeljo odstopili zaradi prireditve v avditoriju. Posebej moramo omeniti, da so za igro v avditoriju pokazala vsa katoliška društva veliko razumevanje in so svoje prireditve opustila. Tako in samo zato je bilo spet enkrat v avditoriju lepo. In tako je prav. Tam so naše skupne prireditve, ki morajo biti lepo obiskane in dobro pripravljene.

Naj naša društva zažive prenovljeno življenje v nastopajoči pomladi!

P. M.

Pri odhodu v Carigrad sem videl še letališče, ki je zelo majhno in nemoderno, kljub temu, da je promet, posebnost mednarodni, zelo velik. Cigarete na letališču v carinski prosti zoni so poceni.

V Carigrad sem se peljal prvič s francoskim letalom CARRAVELLE (Jet). Dvigne se z veliko silo in naglono in ko doseže višino, skoraj ne čutiš nobenega tresljaja, tudi ropot jet-ov je malenkosten. Komaj sem izpolnil turške carinske formularje, smo se že začeli spuščati na letališče.

Carigrad; mesto kamor so Turki vlačili naše otroke in jih spreminjali v janičarje, mesto tolikokrat prekleto v naših ljudskih pesmih. Rusi in končno Bolgari bi ga leta 1912 lahko zavzeli in si plačali račun, pa jim zaradi pritiska svetovnih sil ni bilo dano. Kot imam že navado, sem se tudi v tem mestu poslužil avtobusne vožnje; ogle-daš več, kakor bi pa to mogel sam napraviti.

Peter Urbanc

Kratek izlet

II.

Začeli smo z sv. Sofijo. Cerkev je dal zgraditi cesar Justinian. Turki so jo spremenili v mošejo in sedaj jo razkazujejo kot muzej. To je ogromna stavba v bizantinskem slogu, polna mozaikov, nešteti svečnikov, prevladujoča barva je zlata. Vsekakor ta stavba napravi mogočen vtis in zgodovina jo je le malo spremenila.

Potem smo si ogledali takoimenovano MODRO MOŠEJO. Zgrajena je bila v 16. stoletju. To je ogromna stavba, ki napravi mogočen vtis. Prevladujoča barva, kot že ime pove, je modra. Višina stavbe in šestih minaretov je preko 100 metrov. Še vedno je mošeja in smo morali obuti copate, dočim si muslimani pred vstopom umivajo noge in obraz. Zdi se, da muslimani ne hodijo dosti molit, ker so bile ob dveh popoldne v mošiji, kjer je prostora za 10.000 ljudi, vsega štiri osebe.

Zanimivo je bilo pogledati tudi SULTANOVO palačo. Pokazali so nam najprej zbirko porcelana z vsega sveta. Videli smo še sultanove dragulje, obleke posameznih sultanov od leta 1500 naprej. Za svoj harem je imel sultan 360 sob, tako je mogel počivati samo 5 dni na leto. Zibelka, ki so jo nam pokazali, je bila seveda za časa sultanov vedno zasedena; baje je mogel biti otrok v njej največ 40 dni, potem je čakal že nov.

Končno nas je vodič zapeljal še v Bazar, to je v starem mestu z zidom opredeljeno mesto, kjer se drži trgovinica pri trgovini, baje 3.000 trgovin. Posamezne pagonoge prodajajo skupaj: tu je ulica zlatarjev, tam tepihov, potem čevljev itd. Kupil sem turške copate za otroke, kaj drugega se skoraj ne splača, ker je predrago.

Ceste so v Turčiji, vsaj v evropski četrti vse asfaltirane. Proti letališču in skoraj do meje z Bolgarijo imajo celo avtoceste za 4 avtomobile. V Carigradu samem so seveda ceste ozke in tlakovane s kockami. Podirajo pa v mestu cele bloke, da zgradijo lahko »ekspres-cesto«.

Restavracij je dovolj in vseh vrst. Dobro so urejene in niso predrage. Vina in piva pijejo malo, ker to vera prepoveduje. Na mizah vidiš zato največ mineralno vodo. Meso pripravljajo na srbski način. Juh skoraj ne poznajo, pač pa ponudijo mnogo dobre zelenjave, solate in spet izvrst-

no grozdje; ne vem, kako bom še mogel jesti ameriškogrozdje. V značilnih posodicah servirajo dobro turškogrozdje.

Ljudje so v Carigradu kar dobro oblečeni, mogočecelo za spoznanje bolje kot v Atenah, četudi imajo zelo velike ekonomske probleme. Pozna se seveda ameriškapomoč. Veliko je videti vojaštva na ulicah. Ženske so seveda vse moderno oblečene, pajčolan je odpravil že Atatürk po prvi svetovni vojni.

V PALESTINI

Avion se počasi spušča v LODI, letališče pri Tel Avivu v Sveti deželi. Na letališču se vojaki vadijo za sprejem nekoga državnika. Pregled potnih listov je hiter, tudi carinski pregled je hiter, dočim so s svojimi državljani Židje mnogo bolj natančni. Čim sedemo v avtobus začutimo krepko vročino, kljub temu, da je že sredi oktobra. Ljudje so v glavnem v samih srajcah, mnogo gospodov v kratkih hlačah in rjavih dokolenkah, kot smo videli angleško vojsko v Angliji, in so seveda mnogo svojih navad pustili. Avtobus zračne linije EL AL nas pusti precej izven mesta, tako, da komaj dobim taxi, s katerim se popeljem v hotel.

TEL AVIV je mesto s 400.000 ljudmi, največje v Izraelu četudi ni glavno mesto, kar je pač Jeruzalem. Ulice so čiste in vse asfaltirane, ker je mesto pač v glavnem zgrajeno v poslednjih 10. letih. Hiše so vse 2-3 nadstropne, nebotičnikov ni. Središče mesta ima polno trgovin. Pozoren si na lepe obleke po izložbah, ker se Židje resno trudijo, da bi uspeli v modi. V kavarnicah, kjer ti postrežejo tudi s časopisi, po srednjeevropskem običaju, se opoldne in zvečer naberejo gostje, domačini, ki pa govorijo vse mogočee jezike: poljsko, rusko, angleško, nemško, francosko..., ker se pač novi emigranti še niso naučili hebrejščine. Hebrejško pa govorijo mlajši emigranti, ki so se je naučili v šoli. Slišal sem celo srbsko in hrvatsko, ne pa slovenščine, četudi sem slišal, da je par Židov iz Slovenije tudi v Izraelu.

Lepo je zvečer ob obali, kjer je polno kavarn, kjer so koncerti, pevačice, jazz in plesi.

Hrana je po mojem za njihovo klimo pretežka. Se vedno se držijo dunajske in poljske kuhinje. Imajo balkanske specialitete, surovo zelje, kisle kumarice, solate brez olja. Postrežejo tudi s kavo vseh vrst.

na bližnji vzhod

Iz Tel Aviva običajno delajo enodnevnne izlete z avtom. Tudi mi smo šli naslednji dan v Sodomo in Gomoro ob Mrtvem morju. To je najnižja točka pod morsko gladino na svetu. Pot nas vodi mimo Bershebe, najprej mimo vinogradov — last ruskih židov, ki so se sem preselili pred 60 leti. Tu je središče njihovih vinarn. Za vinogradi pridejo nasadi pomaranč, njihov najvažnejši export. Za tem pridejo nasadi bombaža in različni drugi nasadi. Vse kar je 10 km južno od Tel Aviva pa skoraj 40 kilometrov v dolžino in širino, so začeli obdelovati šele pred 5. leti, ko so namreč Židje uspeli z velikimi denarnimi investicijami napeljati vodo v te predele. Vsa ta pokrajina NEGEV ima namreč dva metra debelo plast rodovitne zemlje, in manj-

ka samo voda, da bogato obrodi. Izrael se zdaj ukvarja z drugim delom umetnega namakanja in sicer hočejo napolniti vodo iz Jordana, a imajo težave z Arabci. Če jim bo to uspelo, bodo imeli možnost naseliti še nadaljnja 2 milijona ljudi.

Vodiči, ki sem jih imel na teh izletih, so zgovorni, skrajni nacionalisti: vse, kar je izraelsko, je najboljšje. Turisti so v glavnem Židje iz Amerike ali Evrope, tako jim nihče ne ugovarja. Ko sem skromno omenil, da njihova industrija ne sme preveč stremeti za avtarhijo, ker sem omenil, da mi je Izrael všeč, kot Italija, ali Španija, so zamerili, češ da Izrael pomeni za človeštvo več kot druge države. Po tej skušnji nisem več debatiral.

V Sodomi je vse zelo zapuščeno, res kakor kaznovano od Boga. Nobenega rastlinstva, ker je preveč soli, strašna vročina poleti, tako da delavce vozijo od daleč na delo. Mesto je ravno na meji z državo Jordan in je videti precej vojaštva in celo civilistov s puškami. Celo v našem avtu so imeli nekaj orožja. Ker sem se spomnil, da so nam v šoli pravili, da se radi obilne soli v Mrtvem morju ne moreš potopiti, sem se šel kopat in res sem ležal na vodi, ne da bi se premaknil; lahko bi bral časopis.

Na poti v Jeruzalem se peljemo skozi koridor; na obeh straneh država Jordan, ob cesti ležijo razbiti oklepni avtomobili — ostanki »osvobodilne« vojne iz leta 1947. Najprej se ustavimo pri novi univerzi, ker je stara ostala na arabski strani. Univerzitetna poslopja so najmodernejša, stroški so znašali gotovo desetine milijonov; to je mogoče graditi samo s podporo svetovnega židovstva.

Sprehajamo se po predelu mesta, kjer živijo Židje, ki pripadajo ekstremni sekti; moški se ne brijejo, nosijo črne satinate plašče, črne klobuke iz 12 kož, poročene žene imajo obrite glave, da drugi moški ne gledajo za njimi, dekleta ne smejo pokazati nobenega dela svojega telesa, tako nosijo dolge nogavice in tesno zaprte obleke. Ta sekta trdi, da odrešenje šele pride, da ta država še ni prava in celo želijo, da bi propadla. Drugi Židje jih ne marajo, jih pa baje morajo tolerirati, ker da so zelo premožni. Ker je stari del Jeruzalema arabski in je prehod na arabsko stran nemogoč, razen o božiču, nas zapeljejo na razgledno točko, od koder vidimo v daljavi Betlehem in stari del mesta z Golgota, kar je pač možno videti. Prihodnji obisk velja gori Sion, kjer je baje pokopan kralj David, največja svetinja za Žide. Ogromno je ljudi, ker je ravno praznik; vsi moški morajo biti pokriti. Vidiš vse vrste Židov, nekateri čisto evropejski, drugi iz Yemena, Tunisa, Iraka, mnogi lepo evropejsko oblečeni, drugi zopet revni in umazani. Pravijo, da ta nasprotja počasi zginjajo, ker šola pač napravi svoje.

Šole so dobro organizirane in seveda do 16. leta obvezne. Z 18. leti nastopi obvezna vojaščina za dve leti za fante in dekleta! Vojaštva je videti precej, uniforme rjave, — kot svoječasnno Angleži. Vsi čakajo ob cestah, ko gredo na dopust in pač računajo, da jih vzamejo avtomobilisti s seboj; navadno se to tudi zgodi.

Prihodnji in zadnji naš izlet je v GALILEJO. Cesta nas vodi mimo Kane Galilejske, kjer je Kristus napravil prvi čudež. Vodič nam kaže studenec, kjer so zajeli vodo, ki jo je Kristus spremenil v vino. Razkažejo nam židovski sistem kolektivne farme KIBUC, kjer živi nekaj sto družin skupaj, imajo skupno jedilnico, dvorano, kino, delajo skupno na polju, imajo skupno živino in polje. Vsak dobi popolno oskrbo in seveda tudi nekaj gotovine. Otroke vzgajajo skupaj od prvega leta naprej, kar pa mislijo opustiti, ker se baje ne obnese. Kibuce mnogokrat sestav-

ljajo kake narodne židovske skupine. Imajo tudi jugoslovanski kibuc, yemenski, celo Židje iz Indije imajo svojega.

V Negevu imajo zopet poseben način kmetovanja, ki se je baje dobro obnesel. Zemlja je bila prej namreč nerodovitna, in je bilo možno organizirati, ne da bi komu kaj vzeli z izjemo Arabcem, ki so izgubili pašo za živino. Prva enota tega sistema je vas, mala skupina kakih 60 hiš, ki obdeluje zemljo. Druga enota je večja vas, ki ima poleg kmečkih hiš tudi že osnovno šolo, zdravnika, sinagogo, dvorano. Tretja in zadnja faza je malo mesto, ki služi tem okoliškim vasem z gimnazijo, bolnico, kinom in drugimi zadevami, ki jih najdeš običajno po mestih. To je torej zaključena enota, kjer je vse v naprej določeno in urejeno.

Dvigamo se na planoto, kjer je NAZARET, mesto Jezusove mladosti. Vodič - Arabec nas pelje v votlino, kjer je Jezus delal in stanoval. Votlina je v zemlji, sama prst; ena votlina je služila za delavnico, druga, nižja za stanovanje, posebne male votline so služile za shrambo za hrano, vodo, ognjišče. Svetloba je prihajala s stropa votline, kjer je bila majhna odprtina. Nad bivališčem je sedaj majhna kapelica in zraven gradijo lepo cerkev. Vidimo tudi studenec, kjer je Marija zajemala vodo; ostal je tak kot pred 2000 leti in služi še istemu namenu. Nazaret je pretežno Arabsko mesto, vendar imajo Arabci težko stališče. Zemlje nimajo skoraj nič, ker so jih Židje na ta ali drug način izpodrinili. Leta 1947 jih je skoraj milijon zbežalo, kar jih je ostalo, živijo bedno življenje, deloma ker pač niso tako delavni, deloma ker jim država ne pomaga toliko kot svojim. Izseliti se pa seveda ne marajo, ker bi jim bilo pod Arabci še slabše in ker pač v srcu še vedno upajo, da bodo ob ugodni priliki pregnali Žide. Židje jih sem in tja zaposlijo kot slabo plačane delavce na farmah ali v tovarnah.

Naslednja točka je Tiberijsko jezero, kjer je Jezus napravil toliko čudežev in dobil toliko apostolov med ribiči. Poleti je to izletna točka za Žide, ker je tu manj vroče kot drugod. Tukaj je kup hotelov, toda bolj skromnega obsega. Prenočimo v Safed, najvišjem kraju Izraela, približno 1000 metrov nad morjem. Tudi tu je precej hotelov, ker je kar hladno. Mesto je zidano na bregu, zelo slikovito in romantično in prav zaradi tega je nastala tu kolonija kakih 30 do 40 umetnikov, ki prodajajo slike. Nekaj je zelo lepih lokalov, lep bazen za kopel, so novi stanovanjski bloki.

Prihodnja točka je star židovski tempelj, kjer pa nisem dolgo vzdržal, ker je v njem obupen duh po svečah in umazaniji. Romarji — Židje kar spijo ponoči in podnevi po klopih v templju, previjajo otroke. Tam je kup njihovih duhovnikov, neobritih, v dolgih umazanih belih haljah, kot da vidim farizeje pred 2000 leti. Nabirajo denar, ropotajo s puščicami, eden vpije za menoj, ker mu nisem nič dal, drugi prodaja svečke, tretji boža otroka. Zdržal sem 5 minut, sopotniki Židje so vzdržali 30 minut, ker je pač za nje vse bolj zanimivo.

Na poti v Haifo, si ogledamo še Akron. Mesto je znano iz zgodovine križarskih vojn. Napoleon je tudi hotel to mesto vzeti Turkom, a se mu ni posrečilo, ker je močno utrjeno.

Bližamo se mimo velike čistilnice petroleja Haifi, ki je zelo lepo, čisto mesto s krasno lego ob morju. Obiščemo novo univerzo, za katero so tudi vložili desetine milijonov dolarjev, pa še polovica ni gotovega. Gledamo na mesto z višine Mount Carmel, nato hitimo dalje.

Naš izlet je zaključen.

Kmetijska oddaja

že preko pomembnega jubileja

Med našimi najstarejšimi oddajami, ki so ohranile nekako isti značaj od začetka do danes je kmetijska oddaja. Rahlo se spreminja po letnih časih, skrbno spremlja delo na poljih, delo doma in na vrtovih. Njena pozornost sega najgloblje v slovenske pristne domove. Te oddaje vodi in sestavlja od vsega začetka do danes dr. Ivan Baša. Oglasili smo se pri njem, da bi zvedeli, ali njegov spomin sega do začetka teh oddaj. Dobro se spominja:

7. julija 1945 je bila prva kmetijskega oddaja. Nastala je iz potrebe. Nekaj let so bila to le predavanja iz kmetijskega področja. Polagoma pa se mi je zdelo, da bi bila oddaja bolj živa in privlačna, če bi uvedli dvogovor in bi tako v razgovoru razlagali tisto, kar je bilo prej le v predavanju. No, in tako se je nekako po dveh letih pridružil predavanju še razgovor. To sta tedaj opravila napovedovalca, jaz sem jima le besedilo napisal. Posebno prijetno je bral pokojni Rudi Uršič.

Tako je dobila oddaja nekako stalne in dokončno podobe.

Dokončno je dobila pravzaprav leta 1949, ko je prevzel vlogo Paliske pokojni Slavko Rebec, jaz pa sem bral Razumnika. Nobe no nedeljo ni manjkal od začetka do 13. septembra 1959, ko je tako obolel, da ni mogel več. Ustvaril je poseben tip Paliske, ki skrbno sprašuje Razumnika in zraven sam pomodruje. V tolikih letih sva seveda našla prijeten stik v dvogovoru.

Ali ste potem še kaj to oddajo spremenili?

V bistvu je ostala taka. Rebec je seveda moral nadomestiti nov glas, ki je prinesel v oddajo neko novo barvitost. Od julija preteklega leta pa se je oddaja sama nekoliko razširila s tem, da smo uvedli vanjo kmetijske novice, ki zanimajo naše kmetovalce.

Ali imate kaj stika, gospod doktor, s poslušalci? Vam je znano, ali poslušajo dosti to oddajo.

Sodim, da precej. Pogosto tudi pišejo in to ali ono stvar vprašajo. Odgovorim jim potem, ne da bi direktno navajal ime ali pa kraj.

Kje najbolj poslušajo to oddajo?

Mislím, da jo najbolj poslušajo na Tržaškem. Vendar imamo poročila, da jo poslušajo tudi drugod, lahko bi rekli do tja, do koder seže slovenska govorica. Nekatere vesti so gotovo zanimive tudi za kmetovalce, ki žive izven tega ozkega prostora.

NA VALOVIH NAŠE

VSAK DELAVNIK

Jutranji koledar (Svetnik dneva, godovniška imena, spominski dnevi) in jutranja glasba po otvoritvi ob 7.00. Poročila ob 7.15, 8.15, 13.15, 14.15, 20.15 in 23.15. V svetu kulture (Franc Jeza) ob 12.45. Dnevni pregled tiska ob 14.30. Sport (Bojan Pavletič) ob 20.00. Misel za lahko noč (Miha Baloh) ob 23.59.

VSAKO NEDELJO

Začetek oddaje ob 8.00. Poslušali boste... od nedelje do nedelje na našem valu (Saša Martelanc) ob 8.30. Kmetijska oddaja (dr. Ivan Baša) ob 9.00. Prenos sv. maše iz cerkve sv. Justa ob 10.00, vmes pridiga g. Petra Šorlija. Vera in naš čas (St. Zorko) ob 12.00. Kdo, kaj, zakaj... kronika sedmih dni v Trstu (Mitja Volčič) ob 13.00. Radijski vestnik ob 19.00. Nedelja v športu (B. Pavletič) ob 22.00. Glasba po željah vsako nedeljo, torek in petek ob 13.30.

TEDEN OD 20. DO 26. MARCA

• Nedelja. Ob 16.00 Schumann: Velika sonata v d-molu; ob 17.00 Radijski oder: Mož sprave (Fayad-Javornik), veselo-ora v 1. dej.; ob 21.00 Pesniki in njih stvaritve: »Fran Gestrin« (Vinko Beličič); ob 22.10 Haydn.

• Ponedeljek. Ob 18.00 Oddaja za najmlajše: Medvedek Spak (A. Cerkvenik-Smole); ob 19.00 Šola in vzgoja (prof. Ivan Teuerschuh); »Premalo ali preveč samostojnosti med mladino«; ob 20.30 Rossini: Seviljski brivec, komična opera v 2. dej.; okoli 22.00 Mala literarna oddaja.

• Torek. Ob 18.00 Radijska univerza: Osnove sodobnega kmetijstva: »Hrana rastlin« (Janko Košir); ob 18.10 Čajkovski: Simfonija št. 6 v h-molu; ob 19.00 Postno predavanje: »Cerkev — podoba božje modrosti v oznanjevanju evangelija« (prof. Janez Vodopivec); ob 21.00 Ilustrirano predavanje: »Tuje jadro na obzorju: Lolonais, ali od suznja do admirala« (Mirko Javornik); ob 22.00 Münchensko kulturno pismo (Edward Traven); ob 22.15 Skladatelj Saša Lajovic.

• Sreda. Ob 18.00 Bližnja in daljna smučišča: »Vitranc, Tamar in Jalovec« (Rafko Dolhar); ob 18.10 Mendelsson; ob 19.00 Zdravstvena oddaja (dr. Milan Starc); ob 21.00 Radijski oder: Devinski sholar (A. Rebuta, dram. Zora Tavčar).

• Četrtek. Ob 18.00 Radijska univerza: Življenje Babiloncev in Asircev: »Zabave vladarjev« (Fr. Orožen); ob 18.10 Koncert pianista P. Rattalina-Busoni; ob 19.00 Širimo obzorja: Sprehodi po tržaških muzejih: »Muzej Morpurgo in Stavropulos« (J. Tavčar); ob 21.00 Obletnica tedna: »100-letnica skladatelja Huga Wolfa« (Dušan Pertot); ob 21.15 Simf. koncert ork. Trž. filh.; ob 22.00 Iz sodobne književnosti: »Georges Bernanos in njegov obup nad Evropo« (R. Jurčec).

• Petek. Ob 18.00 Radijska univerza: Kemija razkriva zlorabe živil: »Zdravju škodljive snovi sladkornih proizvodov« (Miran Pavlin); ob 19.00 Postno predavanje: »Cerkev — božja luč, ki sveti v temi in nejasnosti tega sveta« (dr. Mirko Humar); ob 22.00 Znanost in tehnika: »Sedanje in bodoče perspektive avtomobilskih motorjev (Aljoša Vesel) in Utrinki«; ob 22.15 Koncert ten. Mira Brajnika.

• Sobota. Ob 15. Koncert kom. glasbe; ob 16.00 Dante Alighieri: Božanska komedija - Vice, 19. spev (komentar Boris Tomažič, spev Alojz Gradnik, recitacija Jože Peterlin); ob 18.00 Pisani balončki (Krasulja Simoniti); ob 19.00 Sestanek s poslušalkami (Marjana Prepeluh); ob 21.00 Dramatizirana zgodba: Novotar (Rob. Bracco - V. Beličič). ob 22.00 Dvorak;

TEDEN OD 27. MARCA DO 2. APRILA

• Nedelja. Ob 16.00 Schumann: Otroški prizori; ob 17.00 Radijski oder: Nepričakovano (Nestroy-Javornik), burka v 3. dej. (ponov.); ob 21.00 Pesniki in njih stvaritve: »Cesare Pavese« (Franc Jeza).

• Ponedeljek. Ob 18.00 Oddaja za najmlajše: »Košček svinca« (Lea Pertot), rad. pravljica; ob 19.00 Šola in vzgoja: »Zakrknjenost med mladino« (Danilo Sedmak) in Vzgojna posvetovalnica.

• Torek. Ob 18.00 Radijska univerza: Osnove sodobnega kmetijstva: »Gnojila« (J. Košir); ob 19.00 Postno predavanje: »Cerkev — na poti do večne liturgije v nebeškem svetišču« (dr. Lojze Suštar); ob 21.00 Ilustrirano predavanje: Tuje jadro na obzorju: »John Morgan, poglavar bukanirjev« (M. Javornik); ob 22.00 Umetnost in življenje: »Predkolumbijska umetnost iz Mehike in Srednje Amerike« (E. Traven); ob 22.15 Skladatelj Ivo Petrič.

• Sreda. Ob 18.00 Bližnja in daljna smučišča: »Predalpska smučišča« (R. Dolhar); ob 19.00 Zdravstvena oddaja (dr. M. Starc); ob 21.00 Radijski oder: »Ubežnica« (U. Betti - M. Javornik), drama v 3. dej. (avtor tromesečja).

• Četrtek. Ob 18.00 Radijska univerza: Življenje Babiloncev in Asircev: »Državni posli in diplomacija« (F. Orožen); ob 19.00 Širimo obzorja: Sprehodi po tržaških muzejih: »Državni arhiv« (M. Pavlin - konec cikla); ob 21.00 Obletnica tedna: »100-letnica plebiscitov v Toskani, Emiliji in Dukatih« (Maks Sah); ob 21.15 Simf. koncert ork. Trž. filh.: Tartini, Mozart, Hindemith; ob

Razumnik in Paliska (dr. Baša in pokojni Slavko Rebec)



RADIJSKE POSTAJE

22.00 **Obletnica tedna:** »Stanko Vuk in njegova Zemlja na zahodu« (M. Javornik).

• **Petek.** Ob 18.00 **Radijska univerza:** Kemija razkriva zlorabe živil: »Kakao in čokolada s tujimi primesmi« (M. Pavlin); ob 18.10 **Beethoven;** ob 19.00 **Postno predavanje:** »Cerkev — podoba dobrote in močnega božjega vrstva« (J. Prešeren); ob 22.00 **Znanost in tehnika:** »Načrt porurske podzemne železnice« (G. Turk) in Utrinki; ob 22.20 **Koncert pianistke Gite Mally:** Ramovž, Slavenski.

• **Sobota.** Ob 15.00 **Koncert operne glasbe;** ob 16.00 **Dante Alighieri: Božanska komedija - Vice,** 20. spev (komentar B. Tomažič, spev A. Gradnik, recitacija J. Peterlin); ob 18.00 **Pisani balončki** (K. Simoniti); ob 19.00 **Sestanek s poslušalkami** (M. Prepeluh); ob 21.00 **Dramat. zgodba:** »Duhovi in prikazni« (A. Dumas - D. Pertot); ob 22.00 **Milhaud.**

TEDEN OD 3. DO 9. APRILA

• **Nedelja.** Ob 17.00 **Radijski oder:** »Otroci grofa Lucera« (G. Gherardi - Mlekuž), igra v 3. dej. (ponov.); ob 21.00 **Pesniki in njih stvaritve:** »Karel Hinek Macha« (M. Jevnikar); ob 22.10 **Viozzi.**

• **Ponedeljek.** Ob 18.00 **Oddaja za najmlajše:** »Ne bos — ne obut« (Fr. Albrecht); ob 19.00 **Sola in vzgoja:** »Ljubzen in sovražstvo v vzgoji« (Iv. Teuerschuh); ob 20.30 **Bizet: Carmen,** opera v 4. dej.; ob 22.00 **Mala literarna oddaja.**

• **Torek.** Ob 18.00 **Radijska univerza:** Osnove sodobnega kmetijstva: »Zatiranje plevla« (J. Košir); ob 19.00 **Postno predavanje:** »Cerkev — povzdignjena za znamenje vsem narodom sveta« (mons. L. Škerl); ob 21.00 **Ilustrirano predavanje:** Tuje jadro na obzorju: »Resnica in laž o Edvardu Črnobradcu« (M. Javornik); ob 22.00 **Umetnost in življenje:** »Razstava francoskih risb v Milanu« (Mario Kalin).

• **Sreda.** Ob 18.00 **Bližnja in daljna smučišča:** »Prestreljenik« (R. Dolhar); ob 18.10 **Bach;** ob 19.00 **Zdravstvena oddaja** (dr. M. Stare); ob 21.00 **Radijski oder:** »Vera in nevera« (Anton Leskovec) - avtor tromesečja.

• **Četrtek.** Ob 18.00 **Radijska univerza:** Življenje Babiloncev in Asircev: »Vojna« (F. Orožen); ob 18.10 **Mozart;** ob 19.00 **Širimo obzorja:** Odkrili smo prvine: »Ognjeni zrak« (Saša Rudolf); ob 21.00 **Obletnica tedna:** »100-letnica revolucije v Palermu — zaton burbonskega kraljestva« (M. Šah); ob 21.15 **Simf. koncert** ork. ital. Radiotel.; ob 22.00 **Iz sodobne književnosti:** »Ugo Pirro in njegova knjiga Jovanka in ostale« (Josip Tavčar).

• **Petek.** Ob 18.00 **Radijska univerza:** Kemija razkriva zlorabe živil: »Nedovoljeni posežki s kavo in čajem« (M. Pavlin); ob 18.10 **Stravinski;** ob 19.00 **Postno predavanje:** »Trdni, neomajni stolp Cerkve temelji na skali, Petru apostolu in njegovih naslednikih« (Anton Iskra); ob 22.00 **Znanost in tehnika:**

»Italijanske avtoceste« (Aljoša Vessel) in Utrinki; ob 22.15 **Tenorist Miro Brajnik** poje samospve Merkuja in Vodopivca.

• **Sobota.** Ob 15.00 **Koncert operne glasbe;** ob 16.00 **Dante Alighieri: Božanska komedija - Vice,** 21. spev (komentar B. Tomažič, spev A. Gradnik, recitacija J. Peterlin); ob 18.00 **Pisani balončki** (K. Simoniti); ob 19.00 **Sestanek s poslušalkami** (M. Prepeluh); ob 21.00 **Dramat. zgodba:** Oprostite, če motim (E. D'Errico - L. Mlekuž), kriminalna zgodba.

TEDEN OD 10. DO 16. APRILA

• **Nedelja.** Ob 17.00 **Radijski oder:** Michael Kohlhaus (von Kleist - Golias) ponov.; ob 21.00 **Pesniki in njih stvaritve:** »Sveti Janez od Križa« (Vinko Beličič); ob 22.10 **Slavenski.**

• **Ponedeljek.** Ob 18.00 **Oddaja za najmlajše:** Zlata vrtnica (Vi. Nazor); ob 19.00 **Sola in vzgoja:** »Evropski jeziki v preteklosti in sedanjosti« (S. Skok); ob 20.30 **Donizetti: Polkova hči,** kom. opera v 2. dej.; ob 22.00

• **Torek.** Ob 18.00 **Radijska univerza:** Osnove sodobnega kmetijstva: »Seme in plemenitev rastlin« (J. Košir); ob 19.00 **Postno predavanje:** »Jaz sem z vami vse dni do konca sveta« (msgr. R. Klinec); ob 21.00 **Ilustrirano predavanje:** Tuje jadro na obzorju: »Ana Bonny, piratska nevesta« (M. Javornik); ob 22.00 **Umetnost in življenje:** »Oberammergau v predsezoni« (E. Traven).

• **Sreda.** Ob 18.00 **Bližnja in daljna smučišča:** »Pomladne sape« (R. Dolhar); ob 18.10 **Mendelssohn;** ob 19.00 **Zdravstvena oddaja** (dr. M. Stare); ob 21.00 **Radijski oder:** »Kri na snegu« (G. Tanzi - Fr. Jeza), drama v 3. dej.

• **Četrtek.** Ob 18.00 **Radijska univerza:** Življenje Babiloncev in Asircev: »Osmi Sargonov vojni pohod« (F. Orožen); ob 18.10 **Komorna glasba;** ob 19.00 **Širimo obzorja:** Odkrili smo prvine: »Lavoisierjeva tehnika« (S. Rudolf); ob 21.00 **Obletnica tedna:** »Spomin na potres v Ljubljani pred 65. leti« (A. Milnar); ob 21.15 **Simf. koncert** ork. Trž. filh.; ob 22.00 **Iz sodobne književnosti:** »Prva knjiga Izbranih del Fr. Sal. Finžgarja« (M. Jevnikar).

• **Petek.** Ob 18.00 **Radijska univerza:** Kemija razkriva zlorabe živil: »Nepošteni posli z začimbami in dišavami« (M. Pavlin); ob 18.10 **Balakirev;** ob 19.00 **Postno predavanje:** »Veliki petek naše duhovne matere« (St. Janežič); ob 21.00 **Radijski oder:** »Proces« (Ivan Mrak), velikonočni misterij v 3. delih; ob 22.15 **Koncert** harfistke Pavle Uršič-Petričeve.

• **Sobota.** Ob 15.00 **Koncert operne glasbe;** ob 16.00 **Dante Alighieri: Božanska komedija - Vice,** 22. spev (komentar B. Tomažič, spev A. Gradnik, recitacija J. Peterlin); ob 18.00 **Pisani balončki** (K. Simoniti); ob 19.00 **Sestanek s poslušalkami** (M. Prepeluh); ob 21.00 **Dramatizirana zgodba:** Starček Abi (Elena Bono - M. Javornik).

Dr. Baša, ki je svetovalec za slovensko šolstvo na šolskem skrbništvu, je tudi velik strokovnjak za kmetijska vprašanja in ima morda od vseh slovenskih izobražencev - laikov največji in najneposrednejši stik s kmetiskim prebivalstvom. On pozna vse vasi in vse vasi poznajo njega. Zanimalo nas je, ali v tem neposrednem stiku nanesse tudi pogovor na predavanje v radiu.

Dr. Baša pravi smeje, da se eno z drugim dopolnjuje, saj glavno je namen: pomagati našemu kmetiskemu prebivalstvu k vedno bolj naprednemu in umnemu gospodarstvu. Delno k temu prispeva radijska oddaja, delno strokovni kmetijski tečaji, delno vsi živi stiki in strokovni pogovori.

Jože Peterlin

Povečani spored

Z aprilom se bo spored radia Trst A povečal za četrto ure. Ko nam je načelnik oddelka za slovenska poročila, dr. Licio Burlini potrdil to vest, nam je pojasnil, da je vodstvo RAI-a to odredilo zaradi tega, da bodo lahko takoj po otvoritvi kratka poročila. Prvič se je to zdelo potrebno zaradi tega, ker je bila doslej razdalja med poročili ob 14.15 in ob 20.15 odločno predolga. Razen tega je tudi nacionalni program uvedel pred kratkim eno oddajo poročil več. Da bo tako ustrezno tudi poslušalcem radia Trst A, prihajajo nova poročila ob 17.15. Razlikovala se bodo le v toliko od ostalih, da bodo navedeni v nekaj stavkih svetovni dogodki, ves ostali del pa je posvečen krajevnim poročilom.

Poslušalci naše postaje bodo sprejeli to novo odločitev RAI-a gotovo z velikim zadovoljstvom.

Sindikalno gibanje radijskih igralcev

Italijanski radijski igralci z najbolj priznanimi umetniki na čelu so začeli sindikalno gibanje, da bi izboljšali svoj gnotni položaj pri ustanovi RAI-a. Med zahtevami je tudi ta, da mora radio plačati vsakokratno ponovitev radijske igre, ki so jo posneli na trak, ne pa da je RAI povsem nevezan, in jo lahko predvaja, ko jo je enkrat odkupil.

Slovenski radijski igralci upajo, da se bo ob tem vprašanju rešilo tudi vprašanje plačila njihovih oddaj. Ti so namreč neprimerno slabše plačani od italijanskih kolegov. Igre registrirajo celo med rednimi oddajami in jih potem predvajajo kolikokrat se jim zdi, brez vsake odškodnine.

Ob melodijah...

Glavni sporedi lahke glasbe so vsak ponedeljek, sredo, četrtek in soboto ob 13.30, to so razni orkestri, ansambli, solisti in pevci pod naslednjimi naslovi:

Zabavali vas bodo (orkestri, ansambli, solisti pevci), Harmonija instrumentov in glasov, Parada orkestrrov, Iz glasbenih festivalov, Sodobne pesmi, Sodobne pesmi in pevci, Preludij z vašimi pevci itd.

Jazz — razmotrivanja o jazzu, vsako nedeljo od 12.40 do 13.00, od 1. aprila dalje pa vsako nedeljo od 15.20 do 15.40.

Pesem in ples vsak dan od 17.00 do 18.00 (Od 1. IV. od 17.20 do 18.00).

Jugoslovanska folklorna glasba ponedeljek od 18.30 do 19.00.



Pisatelj in scenarist

Miranda Zafred

Slavni filmski režiser Elia Kazan je došel v Hollywood leta 1944 iz Broadwaya, kjer je deloval pri gledališču. Kar ga je najprej zadelo pri novem delu, je bila ločitev pisatelja od režiserja; to se v gledališču ni dogajalo. Ni mogel razumeti, kako da nima pisatelj scenarija pri izdelovanju filma pravzaprav nobene vloge, tako da večkrat vidi film šele ob njegovi premieri.

To stanje je vladalo v Hollywoodu do pred nedavnim. Pisatelji scenarijev so bili v dokaj ponižujočem položaju. Filmski producenti so odločno stali na stališču, da je film industrija. Zato so hoteli izdelovati čim več filmov, ki bi jih potem prodali na svetovno tržišče. Izdelavo scenarijev so zato hoteli pospešiti z metodami, ki so se sijajno obnesle pri velikih industrijah. Njihov sistem je bil približno tak: roman ali odrsko delo so odkupili z vsemi pravicami, tako so se iznebili »nepotrebnega nadlegovalca«: pravega avtorja. O zgodbi so potem razpravljali in že določili vloge za posamezne igralce. Nato so vso zgodbo izročili dramaturgu, ki jo je takorekoč ogledil: to se pravi, da jo je primerno nategnil ali skrajšal, jo priredil za zvezdnike in odstranil iz nje nezaželenne elemente. Ti elementi so obsegali to, ob čemer bi se lahko spotaknil zakon, pa tudi to, kar ne bi bilo občinstvu všeč: prikazovanje resnice, nesrečen konec itd. Izmislili so si besedo, s katero so zaznamovali, kaj naj bi izpadlo iz scenarija: besedo »neprimerno«. S to besedo so opravičili vse, kar so odstranili, kar producentom ni bilo všeč, kar ni bilo pač »trgovsko«. Dramaturg je svoj posel opravljal samo do določene mere, potem je bilo njegove naloge konec. Za dramaturgom je nastopil dialogist, za njim pa še »loščilec« in tako je bil scenarij končan. Smola pa je bila v tem, da je bil velikokrat tak scenarij neprebavljiv, čeprav je pri njem delala cela kopica ljudi. Značaji so izgubili ves svoj pomen, zapletu nosi imeli nobenega smisla. Zato je bilo treba večkrat narediti dokončni scenarij, ki pa ni imel s prejšnjim več nobene zveze. To delo je navadno opravljal režiser. Kljub temu pa so seveda kot avtorja navajali scenarista, ki ni v novem scenariju našel niti sledi svojih idej.

Producenti so bili torej veljaki, ki so imeli neomejeno moč. Zahtevali so od scenarista, da naredi v scenariju spremembe, da dodaja nekatere neumne prizore in smešne konce. Opravičevali so se z izgovorom, da oni dobro vedo, kaj občinstvo hoče. Če bi scenarist tako zahtevo odklonil, bi mu vzeli scenarij in ga dali v obdelavo drugemu. Tudi znani pisatelj Scott Fitzgerald je zadnja leta življenja delal v Hollywoodu kot scenarist. Zadnje njegovo delo je bil scenarij, v katerega je vložil mnogo truda in je zato želel, da ostane vse tako kot je napisal. Toda producent je ves scenarij spremenil, tako da ni ostalo v filmu niti ene same besedice pisateljevega dialoga.

Producenti so se vedno čutili vzvišene nad scenaristi, čeprav so bili nekateri med njimi po dvajsetih ali tridesetih letih dela v filmskem ateljeju prav tako nesposobni kot prej. Potem, ko so vsa leta svojega delovanja razlagali scenaristom, kaj in kako naj pišejo, so oni sami ostali prav taki nevedneži, kot so bili prvi dan. Rezultat vsega tega je bil potem hollywoodski film.

Seveda je bilo za režiserja, ki je izšel iz gledališča, vse skupaj precej čudno. Tam je pisatelj užival velik ugled, pri filmu pa je pomenil le malo in so vsi drugi imeli mnogo večjo vlogo. In vendar je scenarij bistveni del filma, saj dobrega filma ne more biti brez dobrega scenarija; dobrega scenarija pa spet ne more biti brez dobrega pisatelja; ta pa ne bo pisal prvovrstnih scenarijev, ako ne čuti, da je film njegova zadeva. Eno je torej nujno in tesno povezano z drugim.

Preden se je pojavil film, ni imelo gledališče nobene konkurence. Takrat je bilo zanj obdobje pravega razcveta. Ni imelo tekmece, zato si je smelo dovoliti karkoli. Pisatelji v njem niso imeli nobene vloge. Garali so in dobili za svoje delo le skromno miloščino. Bili so torej le plačani garači. Ko pa je začel film resno groziti in je bilo nevarno, da gledališče propade, so ti začeli dobivati vedno večjo veljavo, dokler niso postali prava avtoriteta.

Isti boj mora sedaj bojevati film proti televiziji. Ta je postala tako močna, da jo lahko imamo kot pravo industrijo. To je velikan, ki vedno bolj nraašča in morda bo postala večja kot je bil film kdajkoli. To je velika sila, ki pretresa vso filmsko proizvodnjo. Zdaj je film na vrsti, da se uveljavi ali propade kot je bilo nekdaj z gledališčem. Ko se je pojavila televizija, so se filmski delavci z vso silo začeli boriti proti njej in z vsemi mogočimi sredstvi. Izmislili so si velika platna, tretjo dimenzijo, stereofonski zvok, dolge, dolge filme. Izmislili so si prav vse, razen resnične novosti: da bi za filme odkrili boljše snov, boljše zgodbe. Kaže pa, da bodo k temu prisiljeni. O tem nam pričajo razni flimi, ki so bili izdelani po starih sistemih, na navadnem platnu, v črno-beli tehniki, pa so kljub svoji preprostosti želi pri občinstvu mnogo večji uspeh kot kaki »veliki« filmi. To se pravi, da so dosegli velik uspeh ne zaradi svoje tehnike, temveč zaradi svoje vsebine, zaradi snovi, ki so jo obravnavali. Lahko bi tu našli mnogo takih flimov, a omejili se bomo le na tri primere, ki najbolj zgovorno pričajo o zgornji trditvi: »Od tu do večnosti« (From here to Eternity), »Na pristaniški fronti« (On the Waterfront) in »Marty«. Ustvarjateljem teh treh filmov ni bilo mar, v kakšnem sistemu jih bodo posneli. Pisatelji, ki so napisali scenarije za te filme, so sodelovali pri snemanju od začetka do zaključka in so aktivno delali skupaj z režiserjem.

Zaradi naraščanja televizije so bili filmski producenti v velikih skrbih. Filmska proizvodnja je naglo padala. V teh trenutkih zmede in preplašenosti pa so prišli do sijajne zamisli: edino pisatelj je tisti, ki bi ustvaril zares nekaj novega in s tem rešil ugled filma. Poleg tega pa je bilo treba odstopiti od prejšnjega neumnega načela, da je treba vsem ugajati in nikogar žaliti. Uveljavilo se je staro načelo: »Če si boš prizadeval, da boš ugajal, ne boš ugajal nikomur.« Predsodki o »neprimerni« snovi so začeli izgubljati veljavo. Tako so pisatelji, ki so prej sedeli v najbolj pozabljenem kotu, bili nenadoma v ospredju. Odkar je postalo jasno, da so koristni, je prišlo do priznanja, da imajo ti v sebi nenevarno moč, da so torej zelo potrebni.

Drugo znamenje, ki kaže, da se v Hollywoodu nekaj spreminja, je to, da je vedno več neodvisnih producerskih skupin, ki delujejo z vso svobodo, zato ustvarjajo lahko kvalitetne filme. Mnogi režiserji kot n. pr. Elia Kazan pa so šli celo tako daleč v odvrčanju prejšnjih načel, da dajo pisateljem mnogo večjo važnost kot filmskim zvezdnikom. V tem je viden velik napredek v odpravi nesmiselnega in škodljivega divizma. Na splošno pa velja, da bi moral biti scenarist obenem tudi režiser; kajti scenarist, ki ne zna obenem tudi režirati, ali režiser, ki ne zna napisati tudi scenarija, je prav tako brez moči kot producent, ki ne zna ne enega ne drugega.

Na ta način se odpirajo filmu nove možnosti. Zaton standardnega načina ustvarjanja je odprl nove poti ustvarjalcem. Vsak tisti, ki ima povedati kaj osebnega in zares prepričljivega, ima zdaj ugodno priliko, da sprostí svoje zmožnosti in svoj talent.

Eden najznačilnejših pojavov v zadnjih dveh letih je uveljavljanje nove generacije scenaristov, režiserjev in igralcev, ki so prišli k filmu preko televizije. Ta novi rod je zavrgel standardni način in zna mnogo povedati, čeprav zbere za svoje filme čisto navadno, preprosto snov, brez slehernih dramatičnih vzponov. Gledalec rad gleda na platnu resnično življenje. In prav naloga umetnosti je, da to resnico prikaže. V njeni naravi je, da vznemirja, razburja, pojasnjuje in tudi »žali«.

Morebiti prinaša ta mlada generacija ameriškemu filmu tisto svežino, ki mu je neobhodno potrebna, če se hoče rešiti iz plitvosti zvezdnštva in igranja na telesne čare igralok. Morda bodo nekateri pisatelji dali filmski umetnosti nove podobe tako, da se bo na razvalinah filmske industrije porodila prava filmska umetnost.

Iz dnevnika: Dve vrsti cinikov sta na svetu: poročeni moški in neporočene samke.

— • —
Gospod plača v hotelu račun in hoče oditi. Nenadoma se nekaj spomni in zakliče dečku v dvigalu: »Teci, prosim, v sobo številka 54 in poglej, če sem pustil tam pižamo in brivski aparat. Hitro, hitro, moj vlak odide čez deset minut!«

Čez štiri minute priteče deček ves zasopel: »Da, gospod, vse je v vaši sobi.«

— • —
Opremljena soba.
»Toda, gospa, šest mesecev sem že pri vas, pa mi šele zdaj poveste, da nimate kopalnice.«

Prijeli so tatu. Na komisarijatu mu hočejo vzeti prstne odtise.

»Umijte si prej roke!« ukaže uradnik.

»Obe?« vpraša tat.

»Ne, samo eno,« odvrne ironično uradnik. »Bi le rad videl, kako boste to napravili.«

— • —
Kovač je učil novega vajenca: »Če se hočeš naučiti te obrti, ne smeš nič vpraševati. Napraviti moraš vse, kar ti rečem, da napravi. Jaz vzamem podkev s kleščami, ti podnetiš ogenj; jaz položim podkev na nakovalo, ti zagradiš kladivo in ko ti dam znamenje z glavo, udari po njej.«

Kovač je že štirinajst dni v bolnišnici.

Literarni pogovori

Literarnih prispevkov se je nabralo kar precej. Ne vem, ali bomo mogli v tej številki odgovoriti. Posebno dosti smo prejeli pesmi, morda jih kliče na papir že pomlad. V prihodnji — velikonočni — številki, bo našla več prostora tudi lirika. Veseli bomo novih izvirnih literarnih pošiljk z velikonočno pomladansko mislijo.

P...c. V Vaših pesmih zveni melodija in lep jezik. Vendar so pesmi nekoliko razvlečene. To niso epske pesmi, ker ni v njih nobenega dogodka. Za lirske pesmi pa so odločno predolge. Morda je verze rodila ena sama misel. To doživetje zdaj preveč pestovate, tako da pesem zbledi. Naj melodija zazveni, v bralčevem srcu mora povzročiti sozvenenje, prevzeti ga mora, ne da bi pesnik na dolgo in široko pripovedoval, kako mu je težko, ali pa kako je srečen. Sveda naj bi bila misel in čustvo izvirna. Zato je bolje hoditi po neizhojenih poteh. Zdi se, da pesem »po Prešernu« ne more prevzeti. Sve-toval bi Vam, da bi skušali strniti svojo misel v drobne bisere, ki bodo bralca prevzeli.

Bogdana, Gorica. Žal, da ste poslali eno samo pesem. Zakaj ne daste možnosti večje izbire? Pesem bolečine zaradi ločitve je doživeta, verz pa je včasih slab, sem in tja je čutili nena-ravni besedni red, ki je bil pač potreben zaradi rime. Mislim, da bi mogli marsikaj povedati bolj naravno in novo. Novo, novo! Danes se ne zadovoljimo več s tistim starim načinom izražanja naših klasikov. Posebno, če ne povemo pri tem nič novega. Vse panoge umetnosti iščejo novih izrazov. Pišite še in pošljite več!

Aleksij, Rim. Vaša pesem, »Rod nov vstaja« je zanimiva po motivu in misli. Zelo primerna bi bila za kak recitativ na akademiji. Verjetno jo je rodilo kako tako doživetje. Za bralca je morda nekoliko preveč poudarjena. V ostalih treh pesmih je večji mir, potrebno bi bilo le nekatere izraze zamenjati s pristinimi in bolj slovenskimi. Tu in tam je čutili kako besedo, ki je preveč vrinjena — bila je potrebna zaradi ritma. Morda se boste v bodoče tudi temu izognili in bo pesem v celoti zapela. Eno ali drugo bomo objavili enkrat prihodnjič.

M. Sch. Vaša humoreska pride na vrsto prihodnjič, za to številko je spet zmanjkalo prostora. Ne bodite hudi!

Ketty. Tudi Vi ste poslali samo eno pesem in zato ni kaj izbirati. »Spomin« pa še ni izčiščena pesem. Preveč je še izrazov v njej, ki so le zaradi rime, niso pa ne lepi in ne knjižni. Tako n. pr. ne morete peti:

Spominjam se tistih večerov vare...

Ranile srce moje so kitarine čare...

Berite pesmi ponovno in izločite vse, kar je odveč. Bodite jasni v izrazu in izogibajte se gostobesedičenja, ki nič ne pove.

Jože Peterlin

BCIRB

BANCA DI CREDITO DI TRIESTE

S. P. A.

TRŽAŠKA KREDITNA BANKA

GLAVNICA LIR 600.000.000 - VPLAČANIH LIR 180.000.000

TRST - ULICA FABIO FILZI ŠT. 10

TELEFON ŠT. 38-101

BRZOJAVNI NASLOV: BANKRED



tiskarna

graphis

trst, ul. sv. frančiška 20
telefon 29-477

NOVA MANUFAKTURNA TRGOVINA

Josip Podobnik

OPČINE - UL. dei Salici 1 - Tel. 21-090

Zadovolji vsak okus, ima veliko
izbiro in solidno postreže



TVRDKA

Keržè

TRST

Trg S. Giovanni 1

Telefon 35-019

Emajlirani štedilniki in peči najmodernejših oblik za vsa goriva • Popolna oprema za kuhinje, jedilnice, restavracije, iz emajla, nerjavečega (Inox) jekla itd. • Električni likalniki, sesalci za prah, pralni stroji, grelci za vodo, hladilniki • Dekorativni predmeti umetne obrti, od keramike do brušenega kristala • Lestenci ter vseh vrst električne luči, klasične in moderne oblike.

DROGERIJA

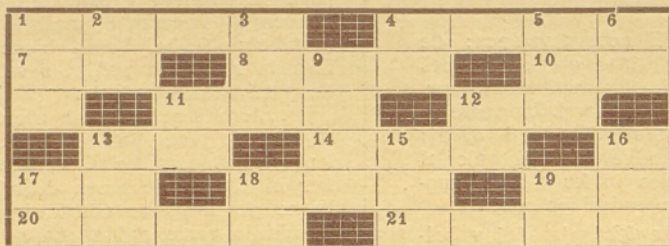
KAREL PODOBNIK

OPČINE - Proseška ulica 22 - Telefon 21-552

Zaloga vsega potrebnega blaga
Postrežba je hitra in solidna

ZA KRATEK ČAS

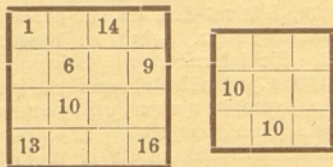
ZLOGOVNA KRIŽANKA (15 točk) (Beličič Andrej)



Vodoravno: 1. Je znan po svoji zaroti, 4. nega lepote, 7. tista rumena je najštevilnejša, 8. uriti, 10. divji, razburjen, 11. ljubkost, 12. orientalska dišava, 13. njiva, 14. naprava pri elektriki, 17. ga je imel Polifem le enega, 18. moraš, preden žanješ, 19. gnojna ... pravična bitja, 20. gorovje v Aziji, 21. kjer plačamo carino.

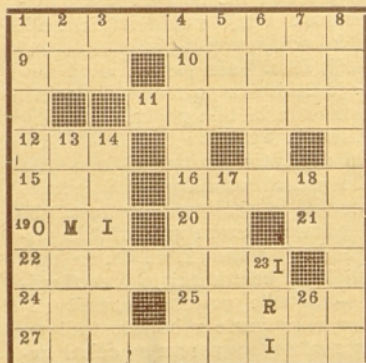
Navpično: 1. Indijsko mesto, 2. vrsta drevesa, 3. vdori, 4. so štirje v kvadratu, 5. teče skozi Rim, 6. pozen, 9. je najbolj znana tista, v kateri je vladal Tut-ank-amon, 11. predmestje Trsta, 12. ga rabimo pri pranju, 13. kazen, 15. žensko ime, 16. jih dajemo v peč, 17. prtok Volge, 18. zdravilo, 19. star novec.

MAGIČNA KVADRATA (30 točk) (Andrej Beličič)



V vseh smereh vsota 34!
V vseh smereh vsota 27!

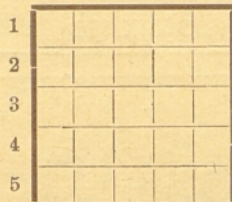
KRIŽANKA (15 točk)



Vodoravno: 1. Znano zgodovinsko mesto v Sev. Afriki, 9. predujem, 10. reka v Franciji, 11. slovesni obhod, 12. veznik, 15. podoba iz kamna, 16. naslon (4. skl.), 19. OMI, 20. ital. nikalnica, 21. znamka ital. avtomobilov, 22. it. operni skladatelj, 24. reka v Jugoslaviji, 25. moško ime, 27. pokrajina ob Črnem morju.

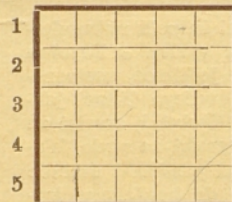
Navpično: 1. Veliko gorovje v Aziji, 2. plosk. mera, 3. egipt. božanstvo, 4. pokrajina v Španiji, 5. prislov kraja, 6. ena izmed Združenih držav Amerike, 7. krajevni prislov, 8. raztelesenje, 13. japonsko vrhnje oblačilo, 14. predočil neko reč ali osebo, 17. kuhinjska potreščina, 18. grška črka, 23 IRI, 26. medmet.

MAGIČNI KVADRATI (Andrej Beličič)



1. Gruli, 2. rusko mesto, 3. iz lesa, 4. nastopi po plimi, 5. pokrajina v Jugoslaviji.

1. Gora v Srbiji, 2. peta igra, 3. ubog, 4. staro gledališče na prostem, 5. pokrajina v Jugoslaviji.



1. Sienkiewiczov roman, 2. del pohištva, 3. duhovniška obleka, 4. obdelovati zemljo, 5. evropsko mesto.

OPERA (10 točk) (Aleksander Mužina)

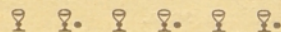
DEVA STANA PERON

Katere opero gre gledat?

1. PROBLEM (logika - 5 točk) (M. Schart)

Kos vrvi je obešen na ladjin bok tako, da je 30 cm nad morsk gladino. Morje pa se vsako uro dvigne za 15 cm; ali bi vedeli povedati točno, čez koliko časa bo omenjeni kos vrvi pokrilo morje?

2. PROBLEM (logika - 5 točk) (M. Schart)



Nā neki mizi je postavljenih 6 kozarcev; vsak drugi je napolnjen z vodo. Ali bi sedaj znali postaviti kozarce tako, da bodo 3 polni skupaj, 3 prazni skupaj in pri tem premaknili en sam kozarec?

REŠITVE IZ ZADNJE ŠTEVILKE

ZLOGOVNA KRIŽANKA

Vodoravno: 1. Dodekaeder, 5. mami-lo, 6. naviti, 9. rano, 10. šiti, 11. Evropa, 13. nota, 15. steklenica, 17. lina, 19. Nika, 20. kajakaši, 22. korzo, 24. zaroka, 25. leno, 27. Ava, 28. Timava, 30. varati, 31. disimilirat.

Navpično: 1. Domino, 2. delo, 3. Eva, 4. derviši, 5. maraskino, 7. Titicaca, 9. staroste, 12. pakleni, 14. Talija, 16. nikakor, 18. nakaza, 20. kavaleti, 21. široko, 23. zoprati, 26. nomadi, 27. Ararat, 29. vasi, 30. vali.

MAGIČNI LIK

1. Zlom, 2. letak, 3. Otoman, 4. mamilen, 5. kaliti, 6. netek, 7. Niko.

POSETNICI

1. Gospod Mirodolski; 2. grad Miramar.

PREGOVOR

Največje veselje je tisto, ki ga nismo pričakovali.

ŠTEVILČNICA

Kdor z malim ni zadovoljen, ne more biti zadovoljen z ničemer.

DOPOLNJEVALNICA

Pijanost ni krivda vina, ampak človeka.

DESET VPRAŠANJ IZ SPLOŠNE IZOBRAZBE

1. Menes, ki je vladal okoli leta 3400 pr. Kr., 2. nalezljiva očesna bolezen očesne veznice, 3. Anderssen-Kieseritzky, 4. komik Terentius Afer, 5. ena od najdragocenejših znamk na svetu, 6. 207 let, in sicer od leta 1588 do 1795, 7. človek, 8. Napoleona I., 9. G. Offenbach, 10. Ne varaj me z mano, z Melwyn Douglassom.

Opomba: Rešitev iz prejšnje številke je poslal g. Joško Bratuž. Tudi letos se štejejo točke za končno nagrado. Ugankarji na delo!

Ugankarsko stran uredil M. Schart.